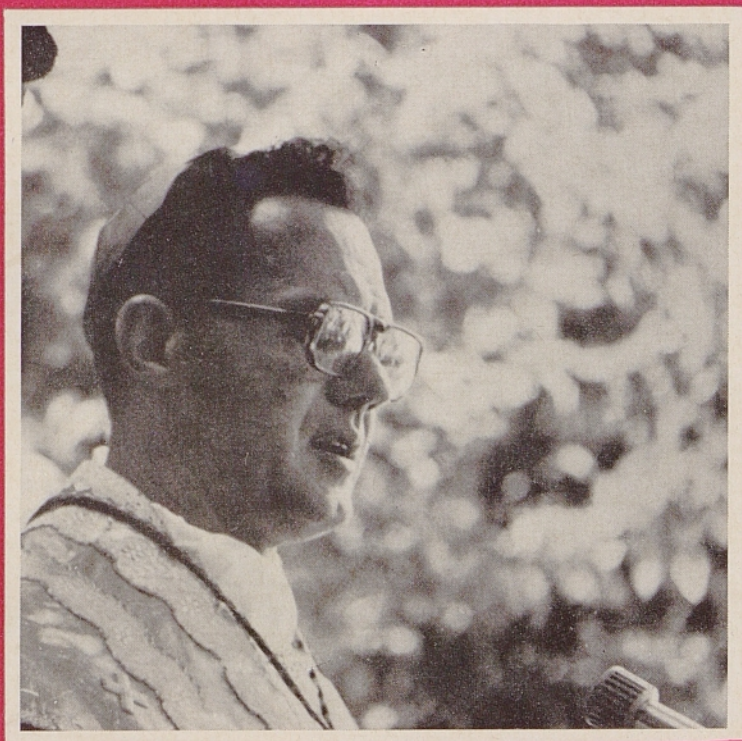

MADJKA

1977

LIBRERIA

OBRAČUN DRAGE

'77

Končna črta, potegnjena pod vsemi enajstimi DRAGAMI in tudi pod letošnjo, dvanajsto, je pozitivna, kot pač mora biti obvezno pozitiven obračun za katerokoli našo pobudo, upoštevajoč pogoje, v katerih delujemo. Toda DRAGA raste in pri tem zares ni potrebno omiliti kriterijev vrednotenja — letos je bila udeležba še boljša, osebnosti za predavateljsko mizo prav tako markantne in kvalificirane, razprava živahna in vse se je prepletalo z neverjetno toplino prijateljskih srečanj in novih spoznanj.

DRAGA postaja v novem in privlačnejšem okolju na Opčinah vse bolj obvezen in prijeten sestanek ob koncu poletja za mnoge Slovence v zamejstvu, iz osrednje Slovenije, Koroške, drugih evropskih držav pa tudi s severnoameriškega kontinenta.

Vse to se je pravzaprav dogajalo že v preteklosti, toda letos je bil odziv še večji in DRAGA postaja tako prava množična manifestacija, odprta vsem Slovencem dobre volje. To samo potrjuje veljavnost in utemeljenost izbir, za katere so se odločili organizatorji, ki so lani uvedli nekatere novosti, predvsem pa je dokaz, da so imeli srečno roko s tematiko in predavatelji. Tudi ne glede na cilje je DRAGA 77 znala izraziti tisto, kar v današnjem trenutku slovenski narod zares potrebuje: samozavest, odprtost, pripravljenost na dialog, pošteno izpričanje samega sebe. S tem popolnoma sovpadajo nameni organizatorjev, ki s študijskimi dnevi dajejo Slovencem priložnost svobodne diskusije problemov, ki so za skupnost in posameznike bistveno važni, če se hočemo izogniti cinizmu praktičnega materializma na eni in drugi strani meje.

Ob robu tiste proste osimske cone, ki naj ustvari potrošniški most med kapitalizmom in socializmom, smo v Dragi razpravljali o vse drugačnih mostovih, spravah in eksistencialnih vprašanjih, vedno pripravljeni na tisti dialog, ki je eden glavnih ciljev Drage in ki je bil v preteklosti tudi vzpostavljen in potem ne po naši krivdi tudi prekinjen. Te naše pripravljenosti nekateri krogi očitno še ne morejo ali nočejo sprejeti, kljub temu da je minilo že nekaj let, odkar je ta dialog brez pravega povoda enostransko izostal v splošno škodo vsem, saj nihče nima koristi od tega, če vsi trobijo v isti rog... Problematika bi bila razširjena, razprava bogatejša in učinkovitejša.

Očitno je, da partner še ni pripravljen sprejeti tistih značilnosti naše Drage, ki najbolj ranijo njegovo samozavest. V bistvu se vse reducira na problem pluralizma in svobodne obravnave problemov. Naši sogovorniki sprejemajo pluralizem v obliki, kot ga zagovarja evrokomunizem, odklanjajo pa možnost preprostega pluralističnega pogovora v Dragi. Tega ne razumemo, kot ne moremo razumeti sistematičnega potvarjanja nekaterih časopisnih poročil v zvezi z Drago. So stvari, ki se redno ponavljajo in gotovo ne prispevajo k odpravljanju brazde, ki nas ločuje.

Ko se ob koncu Drage poslavljamo od gostov in prijateljev, pa ne smemo pozabiti, da Draga gre naprej in ne zamre s koncem predavanj in diskusije. Duh DRAGE živi dalje v Društvu slovenskih izobražencev, ki skozi vse leto razvija svoje pomembno delovanje v slovenski javnosti.

Dvanajsti študijski dnevi DSI

Vsakoletno doživetje Drage je za nami. V zavesti so nam ostali samo prijetni vtisi in spomini na nekatera nepozabna srečanja, na iskreče se izjave, na nova in stara prijateljstva. Ostalo je to, kar DRAGA tudi je: stičišče in razpotje ob enem, kraj, kamor prihajajo ljudje različnih nazorov in prepričanj, iz različnih krajev in z različnimi občutki. V DRAGO prinese vsak nekaj svojega in nepovnljivega, odhaja pa obogaten z izkušnjami drugih.

Nemogoče je natančno opisati vsako še tako majhno osebno srečanje, ki se zdi s širšega zornega kota sicer nepomembno, a je za rast skupne narodne zavesti tako dragoceno in smiselno. Človeške vezi, ki se spletajo v DRAGI, postajajo dragocen most, po katerem Slovenci z različnih koncev sveta iščemo svoje skupne korenine.

Kljub temu da teh doživetij DRAGE skoraj ni mogoče opisati drugače kot v osebnem dnevniku, je prav, da zaradi kronike tvegamo vsaj kratek zapis, ki naj iz letošnje DRAGE zabeleži vsaj najmarkantnejše osebnosti in trenutke. Vsebine posameznih predavanj in diskusijskih posegov ne bomo povzemali, ker bo oboje izšlo v posebnem zborniku.

Študijski dnevi so se letos odvijali, kot napovedano, v soboto, 3. in nedeljo, 4. septembra. Simpozij je odprl predsednik DSI Sergij Pahor, ki je pozdravil ugledne prisotne goste, predavatelje in udeležence. Za njim je imel daljši poseg odbornik za prosveto v deželi Furlaniji-Juljski krajini Alfeo Mizzau. Ta je v svojem pozdravnem nagovoru podal nekaj tehtnih misli o svobodi in kulturi, kritiziral marksistično pojmovanje zgodovine in poudaril tu-

di vlogo kulture manjšin. Svoja izvajanja je odbornik podkreplil s citati vodilnih sodobnih krščanskih mislecev. Odbornikova izvajanja so že med posegom razdelili v razmnoženem slovenskem prevodu, tako da so mu lahko

Saša Martelanc — letošnji prvi predavatelj

sledili tudi tisti, ki ne poznajo italijanskega jezika. To je bila prijetna novost na letošnji DRAGI, ki je podaljšala čas na razpolago za diskusijo.

Sledilo je prvo predavanje letošnjih študijskih dni. Svoje misli, ki jih je navezal na 40-letnico Bratuževe mu-

Pogled na del udeležencev med popoldanskim predavanjem v nedeljo

Torontski pomožni škof Lojze Ambrožič je v nedeljo zjutraj najprej maševal, nato pa še predaval

čeniške smrti in strnil pod naslov Župančičevega verza »Slovenska misel, vzpluj«, je v bleščečem slngu podal časnikar Saša Martelanc iz Trsta. Predavatelj je ob niza- nju dogodkov izpred štiridesetih let potegnil nekatere pa- ralele in nanizal misli za današnji čas in rabo. Njegove misli o spravi, ki naj bi bila glavno vodilo za sodelcva- nje vseh slovenskih sil v zamejstvu, kot so složno sode- lovali Slovenci v boju proti fašizmu, so določeni krogi

v Torontu dr. Lojzetom Ambrožičem. Že za mašo, ki jo je škof daroval v nedeljo ob 9. uri, se je na vrtu Finž- garjevega doma zbralo nad dvesto ljudi. Za njegovo pre- davanje, ki je bilo na vrsti ob 10. uri, pa je Finžgarjev vrt zasedlo več kot tristo radovednih udeležencev. To število se dejansko ves dan ni več zmanjšalo, prej po- večalo.

Škof Ambrožič je po maši, med katero je nanizal nekaj misli, govoril o temi »Luči in sence v pokoncilski prenovi«. Škofov nastop je zaradi izredno lepega nastopa in čiste slovenščine, zaradi izvirnih misli in nešteti- citatov iz svetovne literature, ki jo očitno pozna iz prve roke, sprožil val odobravanja in ploskanja. Sledila je de- bata, ki se je praktično zavlekla do opoldanskega pre- mora za kosilo.

Vinko Ošlak govori v nedeljo popoldne

očitno potvorili in izkoristili za napad na DRAGO in pre- davatelja. Vsekakor je DRAGA z Martelančevim predava- njem v soboto zvečer dosegla raven, ki se je v nasled- njih predavanjih še stopnjevala. Nad dvesto udeležencev — kar je za sobotno predavanje izjemno — je pozorno sledilo Martelančevemu govoru. Diskusija, ki je sledila, pa je dokazala, da je bila tema za uvodni referat izbrana povsem posrečeno in primerno.

Kar je DRAGO 77 dvignilo nad Drage zadnjih let pa je bilo gotovo nepozabno srečanje s pomožnim škofom

Vrh so letošnji dvanajsti študijski dnevi dosegli z nedeljskim popoldanskim predavanjem publicista in pes- nika Vinka Ošlaka iz Prevalj na Koroškem. Najavljen na- slov njegovega predavanja je bil »Med srhom Kapitala in žarom Evangelija«. Vendar je predavatelj na začetku svoje predavanje bolje definiral, ko je pojasnil, da je pravzaprav naslov referata »Tri orodja za enajsto tezo«. Gre za razlago ali razmišljanje znanega Marxovega stav- ka, 11. teze o Feuerbachu o razlaganju in spreminjanju sveta. Ošlak je bil s prodornim in pisateljsko angažira- nim, vendar tudi globoko razglablajočim predavanjem, pravo odkritje Drage. Govoril je v bleščečem in jezikov- no prefinjenem slogu. Še večji vtis pa je pustil pri po- slušalcih med diskusijo, ko je pokazal suverenost na pod- ročju, o katerem je tekla razprava, temeljito pripravlje- nost in etično vzravnanoost. Človek bi težko verjel, da je ta samorastnik tako mlad, saj se je rodil po vojni, l. 1947.

Z Ošlakovim predavanjem in diskusijo, ki je sledila, so se iztekli tudi letošnji študijski dnevi DRAGA 77. Ni- hče ni na predvečer, na tiskovni konferenci, predvideval,

(Dalje na naslednji strani)

Dr. Munckov dan

IN MEMORIAM DR. A. ZORCU

Tretje leto že, ko se zbudi, ugiba in otipuje dr. Munck s temnim občutkom krvi, ali je dan, ki je spet znenada pred njim kot ogromen čmrlj, poln žalobne Chopinove muzike, poslednji, ali samo še eden več v verižni reakciji dni.

Vse bi dal, da bi poslednjega doživel in preživel na svoji beli postelji. Po možnosti zjutraj, ko se zbudi. Po zbujuju. Pogledal bi ga — dan, to belo, prozorno steno, in jo prestopil.

Dnevi ali dan — to je mladost.

Ne umremo od starosti, temveč pod težo mladosti. Mladost je tisti težki, večnostni dar, ki nas upogne.

Nihče ni nikoli resnično star.

Dvanajsti študijski dnevi DSI

da bo to pravzaprav najboljša in najlepša Draga zadnjih let. Letos so se na vrtu Finžgarjevega doma na Opčinah pod jesensko milim nebom srečali kot predavatelji Slovenci iz zamejstva, domovine in zdomstva, torej pripadniki treh Slovenij in ene domovine. Vsi trije predavatelji so bili pripadniki mlade povojne generacije.

Kam Draga poslej? Po letošnjih uspehih dneh prav gotovo ne čaka organizatorjev lahko delo, če bodo hoteli ohraniti raven, ki je bila dosežena z letošnjo Drago.

Na koncu moramo še opozoriti na širok odmev, ki ga Draga ima v slovenskem in deloma celo že v italijanskem svetu. O Dragi so namreč pozitivno pisali tržaški italijanski tednik »Il Meridiano di Trieste«, goriški škofijski list »La voce isontina« in tiskovna agencija »Italia«. Seveda so o Dragi poročali tudi vsi slovenski zamejski in nekateri zdomski listi in tržaški radio, ki je v nedeljo popoldne oddajal del srečanja v neposrednem prenosu. Edini polemični glas v zboru raznih poročil je bil glas tržaškega slovenskega dnevnika, ki je samo zaradi polemike celo potvoril in si izmislil trditve, ki jih v Dragi ni nihče izrekel. Žal se je s takim početjem tudi sam moralno kvalificiral. Tisk v matični Sloveniji, ki je lani to prireditev odklonil, je letos vzvišeno molčal in Drago ignoriral.

*V vsakem žari želja, v vsakem je nenehno pri-
sotna igra ritmov in gibanja, povsod valovi gladina
spominov.*

*Star si tedaj, ko te več ni, pa še tedaj se raz-
živiš, brž ko se te dotakne en sam spominski glas.*

*S tem spoznanjem o človeku in svetu je dr.
Munck živel srečno življenje.*

*V ambulanto je prihajal zmeraj svež in šegav,
požvižgujoč katero od arij, bodisi Carmen, Aido,
Traviato. Do pacientov je bil izredno vljuden in po-
zoren. Nikomur ni rekel, da ga tarejo starostne te-
gobe. Mladosti ne morete dobro prenašati, mladosti!
je zarohnel veselo nanj.*

*Ljudje pa so mislili, da se šali in da ne more in
ne zna žaliti tistih, ki so obteženi z leti. V resnici
pa je bil dr. Munck prepričan, da imajo pred seboj
dneve samo tisti, v katerih še plapolja strast, čeprav
skozi spominsko daljavo.*

*Bolezni ni, če je le živ spomin na življenje, in
tudi ne smrti. Kjer pa potihne spomin, se najprej
priplazi bolezen in nato še smrt.*

*Do te resnice je prišel z opazovanjem svojih
pacientov.*

*Najprej jih je povprašal po otrocih, ko so sedli
predenj, in če se jim je zasvetila v očeh blestivka
spomina, je bila bolezen, ki jih je trla, naglo mimo.
Ni jih ozdravilo zdravilo, ampak spomin na življe-
nje, ta pa je strast. Ali krč mladosti.*

*Spraševal jih je tudi o vsem preteklem in dalj-
nem, in če je tisto daljno dalo lesk, je pacient imel
še vse možnosti. Čim pa oko na njegova vprašanja
ni izžarelo zaželenega spomina, tedaj je vedel, da se
pacientu dnevi iztekajo.*

*Po upokojitvi pred osmimi leti se je temeljito
pretipal s svojo tezo o življenju, želeč dognati, koli-
ko ga je še pred njim. Koliko refleksov ima njegova
volja, oziroma koliko ognja še premorejo njegovi
spomini.*

*Ugotovil je, da je pri njem še vse sveže, nezace-
ljeno, živo in pekoče, čeprav od vsega tega ni mogel
več užiti ničesar. Toda tudi to mu je bilo dosti, da
je bil srečen še naprej.*

*Prevzel je dolžnost zdravnika za oslabele, ki ni-
so zmogli več sami v ambulanto; začel jih je obisko-
vati in zdraviti tako, da jim je izzval spomine na
mladost. Pacienti so oživljali, on pa jih je, kakor s
paličico, prebujal v zvočnost življenja, ko jih je po*

določenem vrstnem redu obiskoval in se z njimi pogovarjal o njihovem življenju. Vmes jim je zapisal kako zdravilce, in življenje, ki je gola mladost, se je znova spotegnilo v dneve, polne čmrljevega žalobnega zvoka.

Zdaj pa se že tretje leto odkrito boji trenutka, ko bo spomin zatajil tudi njega. Ko ne bo več hotel razžareti svojih sledi v njem in ko bodo nastopili sivi robovi, kakršne je prepoznaval v svojih pacientih, tik preden so prešli.

Dokopal se je do izredne resnice: da je zadnji človekov dan v tesni zvezi z močjo človeškega spominjanja. Brž ko ta sila presahne, ko podobe iz življenja obstanejo, v tistem hipu se že začne postopek za človeško smrt. In to, smrt, bi dr. Munck rad doživel na svoji postelji, ob ženi in sinu, in ne na rokah nepoznanih. Ali celo kje na samem, kjer bi ne bilo niti vode za olajšanje.

Ni bil veren. V veri je videl poceni upanje za nemočne ljudi, vendar je le začel verjeti, da če v kaj verjameš, tisto v nekem trenutku tudi presežeš.

Začel je torej verjeti v svojo smrt na beli postelji.

Zato se je vsako jutro zazrl v šumečo, žalobno glasbo dne in se spomnil, da je še: in po tem še je nato splezal na svojo lestev vere in se tam pomiril, ker mu je vera skoro naglas zagotovila, da bo — kadar ga bo zatajil spomin — obležal na belih, tihih rjuhah kakor pozabljena vnukova igrača.

Nato se je še na silo prespominal podob iz svojega življenja, in ko je to opravil, se je počasi dvignil, vedoč, da ta dan ni poslednji. Bil ga je vesel. In zadnja tri leta prav vsakega dne.

Po zajtrku se je sprehodil med debli jablan in hrušk na svojem vrtu.

Rad je imel drevesa in oboževal jih je.

Bil je besen, kadar je videl kmete, kako ne-
spoštljivi so do drevja.

Drevo je božanstvo! jih je hrulil. Pod vsakim drevesom bi moral stati oltar in vi bi morali maševati zdaj pod enim, zdaj pod drugim, v zahvalo za to, kar vam dajejo.

Prek drevesa se razkriva najgloblji namen narave.

Ali ne vidite tega!

Najprej vam vzcveti.

Cvet! Kakšna paša za oči! Kakšna preproga!

Nato listi in senca!

Spomnite se senc, ki vas nežno obližejo od sončnih pikov!

Potem nastajanja sadu. Sad v svojem vonju in vsebini.

In vse to brez kaplje vašega truda.

Jeseni, ko listje zagori v kresovih barv, kakšen trenutek je spet to!

Ne nazadnje je drevo lepo tudi, ko je samcato, golo sredi zimske tihote...

Ko se je naužil drevesnih vonjev in nagledal srebrnih ros, je odšel na svojo vsakdanjo pot, na bujenje spomina po kmečkih domovih in vzdrževanju življenja.

Včasih sta se srečala s cestarjem, pokadila skupaj cigareto in vsakokrat je dr. Munck zatrdil mlademu možu, da opravljata oba isto delo: oba vzdržujeta pot življenja ali spomin. Spomin je edina prava cesta, po kateri hodijo ljudje, in vaša je iz kamenja in peska. Obe sta spominska stvar.

Le da je za vaše treba več študija, mu je ugovarjal cestar.

Ne, ne... Nekoč sem mislil, da ga je treba, ampak ga ni treba, verjemite mi. Spomin ni v medicinskem seznamu... Cesta pa, ki jo negujete vi, in spomin, ki ga obujam jaz, sta eno. Kaj sta? Morda sled življenja. Nič drugega.

Po tem pogovoru je dr. Munck ves razburjen zaskočil proti hosti na bližnjico iz korenin in iglovja.

Slad in vonj smole sta ga ustavila. Prisluhnil je skrivnim zvokom.

Včasih se je zasedel na štoru in se odprl ter postal del ozračja, skozi katerega brni zvok.

Danes, triindvajsetega septembra, ko ni srečal cestarja, ampak samo spomin nanj, pa še ta je v hipu prešel, je dr. Muncka spreletel srhljiv prizor. Njegov pogled je postal še enkrat večji, zdelo se mu je, da vidi za ovinek in še dlje.

Začutil je, kako ga je spomin prvič zatajil.

— Cestar! je zavpil nekajkrat okoli sebe.

Obilil ga je lepljiv pot. Začelo mu je postajati slabo zaradi nenavadne teže, ki se ga je začela lastiti. Hotel se je spomniti žene.

Mimo je zavaloval le sivi val.

— Zô-rá!

— Ma-ti-ja!

— Ne, ne... Ne me zatajiti!

— Tri reči, tri reči, tri reči...

Prijela so ga debela in ga začela podajati drug drugemu.

Spomin ga je predril in ga spomnil na tri reči.

Padel je v listje in torbica je odfrčala v loku po strmini.

Zadišale so gobe.

Iz vonja gob je gledal torbico, kako leti.

— Tri reči, tri... reči, je zapletavo spregovoril, se mi zde prečudne, in šiiri, ki jih ne razumem: pot orla pod nebom, pot kače na skali, pot ladje sredi morja, in pot moža k dekletu.

— In... in... zatajitev po spominu, je še dodal.

Prisluhnil si je, da bi se še kaj spomnil, a je vse okoli njega postajalo mehko.

Smrt... je še okusil spoznanje in se prepustil zamiranju debel okoli sebe, zamiranju neba in vonjev, in v drobcih teh občutij je še prepoznal, da je svet pravzaprav tisti spomin, ki je omogočil človeka in da se človek po isti poti vrača nazaj vanj.

Na točki te zavesti se je razpustil in vse okoli njega je neizrekljivo potihnilo. (In vendar to ni bila tišina.)

(dalje na naslednji strani)

»Ob Krekovem grobu«

Ob šestdesetletnici njegove smrti

10. oktobra poteka šestdeset let od smrti velikega Slovence, duhovnika Janeza Evangelista KREKA. Krek je bil glavni organizator krščansko socialnega gibanja na Slovenskem in izrazito markantna osebnost. Ob njegovi smrti so se ga spomnili vsi tedanji časopisi in revije. H Kreku in njegovemu delu se bomo ob jubileju njegove smrti še povrnili. Danes objavljamo na teh straneh samo članek, ki ga je v Napreju pet dni po Krekovi smrti, 15. oktobra 1917, zapisal pisatelj Ivan Cankar.

Tisto uro, ko je presenetil slovenski narod bolestni glas, da dr. Kreka ni več, je zakravelo vsako srce, so se nam vsem orosile oči. Bili so trenutki globoke malodušnosti, grenke osamelosti, kakor da so popotniku ugasnile vse zveste luči vodnice na nebu ter se zgrnila noč nad njim, tako da korak obstane in si ne upa nikamor več. Ali bili so le trenutki; že je zaplala v licih vesela kri, že so vzplamenele zvezde svetlejšje kot poprej in na jutranjem obzorju se je oznanila vesela zarja. Ob njenem svitu je od vsepovsod zazvonilo vstajenje.

Le nekaj kratkih ur trpkosti, nato nič več obupavanja in nobenega strahu več. Ta pogreb ni bil žalna procesija ljudi, ki s povešeno glavo in potrtem srcem spremljajo na zadnji poti svoje bogastvo, da se obubožani in osiroteli povrnejo na svoj zapuščen dom; bil je slavnosten sprevod za vojskovodjem, ki je zmagal, ko je padel.

Nikoli se niso vsi, ki resnično ljubijo slovenski narod in zaupajo v njegovo prihodnost, tako tesno strnili v eno vrsto, si tako toplo segli v roko, si tako verno in brez hinavščine pogledali iz oči v oči. Srca so govorila brez besed: »Nebratje smo si bili v ponižanju, bratje si bomo v poveličanju!«. In iz te tihe sedmine se je rodila vesela svatovščina.

Kar je Krek z brezprimerno močjo snoval in stvaril dolga leta, je ustvaril ob svoji zadnji uri; česar še niso gledale njegove žive oči, je gledal njegov odprti grob. Ko se je narod poslavljaj od njega, dobrotnika, je bil neločena in neločljiva družba bratov in sester, ki so enega upanja in ene vere, ene misli in ene volje.

Ta črni praznik, ki nam je dal dovolj solza, bridkosti in očiščenja, nam je obenem dodelil dragocen dar: vrnil nam je spoznanje, ki nam je bilo v teh časih že skoraj izgubljeno, da more obroditi sočen sad le tisto delo, ki je bilo spočeto in izvršeno v čisti poštenosti. Vsako delo, ki je vzkliko iz kalne misli, je ob rojstvu mrtvo. Krek je dokazal z vsem svojim življenjem, da je laž tista beseda o dvojni

morali, temveč da je morala povsod in vselej samo ena, doma za pečjo in na očitni cesti, na zaupnem sestanku in v državnem zboru. Dokazal je, da poštenost ni suknja, ki se jo da v prednji sobi zamenjati za svetli frak sebičnosti. Narod je kakor otrok: brez dolgega premišljevanja in brez omahovanja previdi bistvo, občuti brž, kdo mu daje in kdo mu jemlje. Zato so vroče naravnost iz srca privrele solze ob grobu moža, ki je dal svojemu narodu vse in edino, kar je imel: svoje življenje.

Izkazalo se je, kakor še nikoli: kdor daje ljubezen mu je povrnjena tisočkrat. Ne z mečem, z ljubeznijo je zmagal Kristus. Sovraštvo je tiščalo naš narod ob tla, ljubezen ga bo povzdignila do sončnih višav. Tega evangelija nam ni dal prazen sanjač, dal nam ga je izmučen delavec ob svoji smrti.

Nič žalosti ob tem grobu! Bolj nego kdaj zaupajmo v svoj narod, verujmo vanj in v njegovo slavo! Kajti njive, ki je imela take orače in take sejalce, ne pomori slana, ne pobeli toča; in žetev bo obilna ko pride čas!

Dr. Munckov dan

Dr. Munck je še prekrizal ustnice v nasmeh in postal večen.

Naslednji dan ga je prvi našel cestar. V svoji večnosti je zdravnik začutil njegov spominski glas. Nič ni mogel zoper to silo, ki ga je naglo oživljala in vlekla iz globin sveta.

Začel je spet misliti, a nekoliko drugače kot prej. Spremljaje cestarjev spominski napor, je spoznal, da človek nikoli ne umre, a tudi nikoli več popolnoma ne oživi, ko umre. Spomin ga sicer povleče iz tišin sveta in vse to more videti, nikoli več pa občutiti.

Od tu dalje se je spremljal, kako so ga spomini žene in sina ter pacientov na vse načine vabili iz smrti, toda njihov spomin je bil preplitek, da bi ga obudil. Le sinov je bil včasih tako blizu, da bi ga skoraj priklical iz velikega spomina.

Zdaj, v smrti, je še bolj kot v življenju videl, da nam je spomin, ko nas je zatajil, prizadejal smrt, in da nas bo svet nekoč, če se nas bo spomnil, le obudil.

Nekaj trenutkov je bil še blizu izhoda iz smrti, potem pa ga je smer sveta spet diagonalno posesala vase. Tam se zdaj premika v sunkih človeškega spominjanja kakor v valju. Tih, nem. Misleč.

»MOJ BOG, GOBE!«

Počitnice so mimo. Naenkrat. Naenkrat? No ja, če pomislim na vsak dan posebej, koliko je bilo kreganja, kričanja, nagajanja, joka — oh, potem je bil vsak posamezen dan neznansko dolg. A če pomislim nanje globalno, zdaj ko jih ni več, so bile zelo kratke. Pravzaprav bi jih lahko zreducirala na pripravo na odhod na počitnice in na pospravljanje po prihodu s počitnic.

Letos smo se namreč odločili za počitnice v gorenjski vasi visoko v hribih. In za dva tedna gorskega zraka bi bili kmalu odnesli s seboj celo hišo: od zlozljivih posteljic do rjuh in odej pa Boštjanovih plenjc in stekleničk za mleko in kahlice... Pa poletne obleke in jopice in hlače za kak mrzel dan... pa čevljev in copat... Posebno torbo je imel Boštjan, zvrhano polno vsega, kar bi mogel v dveh tednih potrebovati. Že zjutraj sta Mojca in Jernej razglasila vsem sosedom, da se odpravljamo na počitnice. Popoldne, ko smo še vedno znašali vse »punklje« na kup, sem slišala, kako ju sosedje imajo za norca: »Ja, kaj ste še zmerom tu? Ah, gotovo boste šli jutri, danes je že prepozno!« Medtem ko jim je Mojca dopovedovala, da ne, da gremo še danes, je Jernej prijokal v stanovanje, da hoče iti na počitnice danes in ne jutri. In tako je On postal nervozen, začel se je jeziti, kaj se odpravljamo, kot bi šli v Ameriko, naj vendar že gremo, sicer nas bodo imeli vsi sosedje za norca... In tako smo res presenetljivo hitro vse naložili v in na avto ter se odpeljali. Toda kakšen shock, ko smo na cilj vse zložili in znosili iz avta, pa torbe z Boštjanovim necessairom ni bilo nikjer! Ko bi bilo mogoče za nekaj časa zginiti z obličja zemlje, mislim, da bi se bila takrat poslužila te možnosti. Ni kazalo drugega, kot priznati, kaj se je zgodilo, in čakati, kaj bo. Pa je tudi On nepredvidljiv kot otroci: medtem ko se razjezi za vsako neumnost, sprejema večje neprilike z naravnost stoičnim mirom; brez kakršnega koli očitka je sedel spet v avto, se odpeljal nazaj v Trst po torbo in okoli treh ponoči tudi On srečno začel dopust. In med počitnicami je imel še enkrat priliko dokazati mi svoj »self control«. Na Pokljuki smo navadno na svojih sprehodih nabirali jagode, maline, lešnike. Enkrat pa nas je gospodinja, pri kateri smo stanovali, peljala s seboj v gozd nabirat gobe. Takrat smo okusili, kaj se pravi biti strasten gobar. Otroci so navdušeno vriskali ob vsaki golobici, lisički ali mareli, ki smo jo zagledali in kar naprej kontrolirali, kako se košara polni.

Za večerjo nam je potem gospodinja pripravila pohane golobice in marele. Njemu, ki je bil pri

lovu na gobe najbolj prizadeven, je ob pogledu na pripravljene gobe skopnelo vse navdušenje. Pokusil je majhen košček, pohvalil, da so zelo dobre, a izjavil, da nima apetita. Pod mizo pa me je suval, naj tudi Mojci in Jerneju dam kaj drugega, naj ne jesta gob, človek nikoli ne ve... A meni se je zdelo netaktno do gospodinje, pokazati ji tako nezaupanje, pa tudi — kako bi jima mogla zabraniti, ko sta bila tako ponosna, da jesta, kar sta sama nabrala! In tako smo se mi trije brez strahu in s pravim užitkom do sitega najedli gob.

Sredi noči me je zbudila Mojca, ki se je obracala v snu in stokala. »Moj Bog, gobe!«, me je spretleto. Takoj nato je začel jokati Jernej in me klicati. Takrat nisem imela nobenega dvoma več; zastrupila sta se z gobami. Trda od groze sem planila pokonci in ga zbudila, naj ju takoj pelje v bolnico. On pa me je s pravo moško flegmo skušal spraviti k razsodnosti: »Ja, kaj pa noriš! Če kdo, bi se morala zastrupiti ti, saj si pojedla gob za vse tri skupaj!«

Resničnost tega dokaza me je skoraj pomirila in prepričala, zakaj jaz nisem čutila niti najmanjšega znaka slabosti. Šla sem torej k Jerneju in odkrila, da je izgubil medvedka, ki spi z njim in da me zato kliče. Mojca je res nemirno spala, toda ko sem jo dobro pokrila, se je umirila in lepo spala naprej. Jaz pa od samega razburjenja nisem več zaspala. Zjutraj sem priznala: »Pravzaprav si imel prav ti, res ni dobro zanesti se«. Njemu se je bralo na obrazu, kako misli: »Seveda, jaz imam **zmerom** prav!« Rekel pa tega ni. In to tudi nekaj velja.

ONA

Hrepenenje

*Ko bi bil kot sinja ravan,
bi rad se ponudil stvarim:
rastlinam, živalim, ljudem,
in srečen preživel bi dan.*

*Ko bil bi kot širno nebo,
bi zvezde povabil in sonce,
bi z njimi razsvetlil vse konce
in skrivne prostore sveta.*

*Ko bil bi kot jutro bleščeče
vse polno svetlobe, toplote,
bi šel v najskrivnejše kote
duha in srca: zarja sreče.*

Albert Miklavc

MARTIN JEVNIKAR

NAŠA LUČ

Po zadnji vojski je odšlo na tisoče slovenskih delavcev v zahodne evropske države, nekateri za nekaj let, drugi za stalno, mnogi tudi preko morja. Za njimi so odšli tudi duhovniki, da so organizirali dušno pastirstvo, saj je n.p. slovenskih delavcev samo v Münchnu nad pet tisoč. Ogromne razdalje pa so zahtevale neko povezavo, neki list ali glasilo, ki bi slovenske ljudi družil in jih ohranjal v veri in narodni zavesti. In tako so leta 1952 ustanovili mesečno revijo NAŠA LUČ, ki jo ureja uredniški odbor v Münchnu, tiska pa Družba sv. Mohorja v Celovcu. Izhaja razen julija in avgusta na 44 straneh.

V prvi številki 1952 so uredniki zapisali, da bi radi vsem izseljencem stisnili roko: »Da bi Vam vsem povedali toplo besedo, da bi vam podali besedo tolažbe, besedo v nasvet, da bi vas sredi težkega boja za življenjski obstanek razveselili, vam ob začetku novega leta skupno prižigamo — "Luč". Naj bo ta Luč res Vaša Luč! Naj bo samo za vas!«

In v uvodniku Naša luč ob srebrnem jubileju (jan. 1976) so zapisali: »Ko se je dobrih šest let po koncu zadnje svetovne vojne dušnopastirska mreža med Slovenci po Zahodni Evropi že podrobneje izoblikovala, se je sama od sebe pokazala nuja po notranjem glasilu le-te. Tedaj so bili naši rojaki že »ob Renu in v Vestfaliji, v holandskem in belgijskem Limburgu, v Luksemburgu, ob nemški meji od Metz do Švice, v Charleroi in Monsu, v Pas-de-Calais in na angleškem otoku«. Kako drugače bi mogli biti slovenski duhovniki s svojimi ljudmi na teh ogromnih področjih v zvezi, če ne po tiskani besedi? Poleg tega je bilo treba povezovati to veliko slovensko družino po Zahodni Evropi med seboj in navzven; navzven v dveh smereh: z ostalimi slovenskimi izseljenci po svetu, obenem pa z rojaki za mejo in doma. Poročila s teh področij, ki jih je Naša luč prinašala mesec za mesecem, so služila v ta namen. A revija je hotela biti še več: občasno prijateljsko pismo na dom, ki daje nasvet in toplo besedo in pogum, pa poskrbi tudi za malo dobre volje. Zato je skušala biti vedno pristna, vedra in topla. Osnovno usmerjenost je črpala iz božje besede.«

Dalje pravijo, da so imeli uredniki vedno posluš za vsakršno krivico v katerem koli delu sveta, »na prvem mestu našemu človeku, naj biva ta kjer koli«. Nikdar se ni posluževala izkrivljenega poročanja in prostaškega sloga, nikdar tudi ni marala biti »pes, ki ne laja«. Ker je ves čas finančno odvisna samo od naročnikov in dobrotnikov, je mogla biti »svobodna tribuna slovenskih kristjanov v evropski tujini«. Zdaj ima skoraj 9.000 naročnikov.

Vsaka številka je približno enako urejena. Vzemimo letošnjo 6. številko. Na ovitku je barvna slika. Telovska procesija v Rátečah pri Planici, na drugi strani ovitka značilen članek. Leta 1975 vse leto Splošna deklaracija

o človekovih pravicah, letos Povejmo po domače s pregovori, primerami, besedami, kako rečemo. Na prvi strani je načelni članek, nato Kaj pa doma?, kjer so kratke novice iz vse Slovenije, saj so izseljenci zelo navezani na domače kraje. Vmes so tudi primerne slike. Sledi Pismo zdamskega župnika o verskih in narodnih zadevah, v 6. št., naj starši govorijo s svojimi otroki slovensko. Dalje razprave: Samo ljubezen ima bodočnost. Marsikdo misli: molitev ne prinaša dobička, Sveti Frančišek — oporekovelec, Misli, Prenova slovenske Cerkve, Kaj pa doma?

Vsa leta je posebno poglavje **Iz slovenskega tiska** in s pripombo: »Z izrezki iz slovenskih revij in časopisov, ki izhajajo doma in po svetu, skušamo zasledovati dogajanje med Slovenci. Za utemeljenost komentarjev in mnenj ne odgovarjamo.« Tukaj ponatiskujejo Katoliški glas, Novi list, Svobodno Slovenijo iz Argentine, Družino, Mladiko, Zaliv, Naš tednik idr. Gre za važna vprašanja Slovencev doma, v zamejstvu in zdomstvu.

Druga taka stalna rubrika ima naslov **Iz tujega tiska** in s pojasnilom: »Z izrezki iz tujih časopisov osvetljujemo življenje v domovini. Izbor komentarjev skuša biti čim tehtnejši.« V letošnji 6. št.: Človekove pravice na konferenci v Beogradu iz Süddeutsche Zeitung, München; Djilas: V vzhodnem bloku obstaja opozicija, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Frankfurt. V 5. št.: Znamenja večje strpnosti v Jugoslaviji, Frankfurter Allg. Zeitung; Beograd se pripravlja na tršo načelno pot, Süddeutsche Zeitung; Prošnja razumnikov obsojena, Süddeutsche Zeitung; Titovi dohodki, Frankfurter Allg. Zeitung; Posredovanje nemške trojke za Mihajlova, Frankfurter Allg. Zeitung.

Stalna in najvažnejša je rubrika **Slovenci po Evropi**. Tu so poročila iz slovenskih naselbin, rojstva, smrti, prireditve, uspehi in neuspehi, tukaj je mozaik slovenskega življenja po Evropi, poživiljen je s fotografijami. Stalni sta tudi rubriki **Slovenci ob meji** o dogajanjih v Italiji in na Koroškem, ter **Slovenci po svetu**, kjer so poročila o Slovencih v obeh Amerikah in v Avstraliji. Potem so še pisma, smešnice in mali oglasi.

V Naši luči izhajajo tudi letoletni romani za oddih. V zadnjih letih so izšli: Karel Mauser: Ljudje pod bičem, Currek Bell: Jana, Jack London: Kje si bova spletla gnezdo?, Arthur Hailey: Letališče, Graham Green: Moč in sijaj, Janez Jalen: Trop brez zvoncev, Morris West: Hudičev advokat (letos).

Naša luč je spretno urejevana, vsebina je sodobna in privlačna. V anketi so naročniki odgovorili, da je »odlično urejevana, domača, naša, slovenska, prisrčna, doživeta, kritična, protiutež materializmu, resnicoljubna, slehernik mora vedeti to, o čemer piše« (1975, 25).

O NARAVI IN ČLOVEKU

Vseh jezikov na svetu je nekaj med 2500 in 3000 (težko je potegniti mejo med jeziki in narječji; zato je tudi težko jezike prešteti). Slovenščina se na tej lestvici nahaja presenetljivo visoko: približno na stotem mestu.

* * *

Če moramo čez trg k sosedu, medtem ko DEŽUJE, kaj se nam bolj splača: stopicati ali zdirati? Po ugledni angleški matematični reviji je pametna odločitev odvisna od okoliščin (in okoliščine so v našem primeru smer vetra). Če nam veter piha (in nas zato dež moči) od spredaj, tedaj le tecimo, kolikor nas noge nesejo; čim večja bo naša hitrost, tem manj se bomo zmočili. Če pa nam veter piha (in dež pada) v hrbet, se nam splača teči z vetrom, če mogoče prav z njegovo hitrostjo. Takrat, in ne za manjše niti za večje hitrosti, bo moča najmanjša.

Nasvet je v reviji podprt z računom. Po sili razmer pa je človek v njej obravnavan kot kvader (telo, ki ima obliko omare). Pri vsej tej grobosti pričakujemo od modela vsaj nekaj resnice.

* * *

Kje na Zemlji je NAJVEČJI MRAZ? V Sibiriji, na Antarktiki, na vrhu Everesta, na enem od tečajev? Ne, nad ekvatorjem v nadmorski višini približno 16 kilometrov!

* * *

Pesek, ki ga bruhajo nekateri ognjeniki, ima približno velikost dveh mikronov (dveh tisočink milimetra). Ali ima podatek, kot je ta, sploh kakšno vrednost? Ni to goli NOCIONIZEM? Je, če se omejimo samo nanj. Nekaj drugega je, če mu dodamo dva druga podatka. Prvič: sončna svetloba ima nekaj manjšo valovno dolžino; zato jo vulkanski pesek, ki se zadržuje (še leta po izbruhu) v ozračju, odbija in uklanja, tako da njen manjši del doseže zemelj-

sko površje. Drugič: toplota, ki jo Zemlja seva v vesoljstvo, ima (približno šestkrat) večjo valovno dolžino kot dva mikrona; zato prepotuje nemoteno atmosfero, pa če je ta čista ali motna.

Zaključek: povečana gostota vulkanskega peska v ozračju je kriva, da dobiva Zemlja manj energije, kot je to normalno, oddaja pa enako; sledi, da se naš planet ohlaja. Velika vulkanska aktivnost, povezana s tvorbo gorovij, v nekaterih preteklih geoloških dobah bi tako utegnila vsaj delno pojasniti ledeno dobo.

* * *

Hotelski gost, ki ga ima pod kapo, išče svojo sobo na dolgem hotelskem hodniku. Tako temeljito je pijan, da z isto verjetnostjo napravi korak naprej kot nazaj in da ga vsakokratni ponesrečeni poskus pri iskanju lastne sobe prav nič ne nauči: takoj pozabi, da je poskušal vdreti v tujo sobo. Uprava hotela je blagohotna: da mu na razpolago, kolikor časa hoče. Bo kdaj staknil svojo sobo?

Verjetnostni račun nas uči, da bo, pa čeprav bi bilo število sob neskončno. Prav isto bi se zgodilo, če bi v mestu — to se pravi v dveh razsežnostih in ne eni — iskal ulico in vrata svojega doma: našel bi ga!

Najbolj čudno pri vsej stvari pa je, da se V TREH RAZSEŽNOSTIH ali dimenzijah zadeva korenito spremeni. Verjetnost, da pijana osa, ki z enako verjetnostjo poleti naprej in nazaj, levo in desno, navzgor in navzdol, v neskončnem času, ki ji je na razpolago, najde celico svojega panja, je komaj 0,24 (niti vsaka četrta osa bi se ne srečno vrnila od popivanja).

To je samo ena od razlik med ravnino (dvodimenzionalnim prostorom) in običajnim tridimenzionalnim prostorom. Naj opozorimo še na katero: v ravnini je ne-

skončno pravih likov (enakostranični trikotnik, kvadrat, pravilni peterokotnik, itd.), v prostoru pa je samo pet pravih teles (tetraeder, kocka, oktaeder, dodekaeder in ikosaeder). Dalje: dokazano je, da lahko razrežemo katerikoli lik ravnine (n.pr. kvadrat) v dele, iz katerih potem sestavimo katerikoli drugi lik (n.pr. trikotnik) z enako ploščino kot začetni; ista operacija ni vedno možna s telesi v prostoru.

ALBERT MIKLAVEC

Rojstvo pesmi

*Ko luna mora vziti,
vsi ptički obmolčijo
in listi več ne šelestijo,
ko da mora se zgoditi
nekaj vedno novega
za nebes in zemljo ...*

*Ko pesem mora se roditi,
se misli prebudijo,
besede vse spregovorijo,
ko da mora se zgoditi
nekaj čudovitega
za dušo in srce.*

Noč

*Na poslednjem siju
večerne svetlobe
prihaja temna noč
na polje,
na vasi
in na gore ...*

*Zdaj gospoduje
vsepovsod:
le moje srce
se ji skriva
v poslednjem siju
večerne svetlobe.*

TEČAJ ZCPZ

Zveza cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem je tudi letos pripravila enotedenski tečaj za svoje pevce. Tokrat je tečaj bil v Moravskih to-

plicah v Prekmurju, predavali pa so dr. Zorko Harej, Ubald Vrabec in prof. Jože Trošt. Na sliki pevci ob koncu tečaja.

DOKLERJEV SLOVAR

Pred kratkim je izšel za slovenske šole v Italiji že dolgo iskani in pogrešani Doklerjev grško - sloveński slovar. Delo, ki je še za današnje razmere monumentalno in uporabno, je prvič izšlo v daljnem letu 1915 in je že davno pošlo. Ponatis je fotostatičen.

22. KONGRES FUENSA

V Železni Kapli na Koroškem je bil od petka, 23. septembra, do nedelje, 25., kongres Federalistične unije evropskih narodnih skupnosti, največje krovne organizacije narodnih skupnosti v Evropi.

† ALFONZ GSPAN

V nedeljo, 25. septembra, je po težki bolezni preminil prof. Alfonz Gspan. Star je bil 73 let. Bil je znan kot pesnik, predvsem pa kot literarni zgodovinar. Veliko prahu je pred kratkim dvignil z objavo neznane Kosovelove korespondence, ki je tega našega kraškega pesnika postavila v čisto novo luč.

O INDUSTRIJSKI PROSTI CONI

O industrijski prosti coni na Krašu so z zaskrbljenostjo pisali tudi nekateri slovenski časopisi po svetu. Zasedili smo na primer članek v »Svobodni Sloveniji« in v avstralskih »Mislih«. Slednje so v ilustracijo objavile tudi kraški motiv tržaškega slikarja Atilija Kralja.

RADIO TRST A

Sredi septembra je stopil v pokoj šef programskega odseka tržaškega slovenskega radia časnikar dr. Matej Poštovan. Zdi se, da je bilo z njegovo upokojitvijo to mesto na radiu Trst A odpravljeno.

† DUŠAN PIRJEVEC

V ljubljanskem Kliničnem centru je avgusta umrl dr. Dušan Pirjevec, s partizanskim imenom Ahac. Bil je redni profesor za svetovno književnost na filozofski fakulteti ljubljanske univerze, literarni urednik, kritik in publicist. Rodil se je v Solkanu marca 1921.

FRANCE GORŠE 80-LETNIK

26. septembra je v Svečah na Koroškem slavil 80-letnico akademski kipar prof. France Gorše. Rodil se je v Zamostecu na Dolenjskem kot šesti izmed dvanajstih otrok. Prof. Gorše je naš dobri znanec in prijatelj, več let se je po vojni mudil v Trstu, maja letos pa je DSI priredilo izlet v njegovo galerijo. Prof. Goršetu ob jubileju od srca čestitamo in mu želimo še mnogo ustvarjalnih let.

VERSKA PREDAVANJA

V kratkem se bo začel drugi letnik dveletnega teološko katehetskega tečaja za laike v Trstu, ki je v preteklem študijskem letu doživel pri nas svoj krst. Gre za tečaj, ki naj bi usposobil laike za aktivnejšo službo v Cerkvi na pastoralnem polju, omogočiti pa hoče tudi širšemu občinstvu, ki sicer za celotni tečaj ni interesirano, da poglobi svoje znanje na različnih teoloških in katehetskih področjih. Pri tem bodo tudi letos pomagali odlični strokovnjaki, predvsem z ljubljanske Teološke fakultete.

Letošnji ciklusi predavanj bodo zajeli te vede: nauk o Cerkvi, dogmatika, Nova zaveza, morala, psihologija.

Prvo predavanje prvega ciklusa bo imel dekan Teološke fakultete prof. dr. Franc Perko 14. oktobra ob 20. uri v Marijinem domu v ul. Risorta 3, Trst.

DSI

Društvo slovenskih izobražencev stopa oktobra v novo sezono. Tudi letos obljublajo organizatorji ponedeljkovih večerov zanimiv in pester spored. Razgovoru »po Dragi« in predstavitvi letošnjega programa sledi 10. oktobra Krekova proslava ob 60-letnici njegove smrti. Sledile bodo predstavitve nekaterih novih knjig, okrogle mize o aktualnih temah in zanimiva predavanja. Večeri bodo tudi letos vsak ponedeljek ob 20.15 v društvenih prostorih v Donizettijevi ulici št. 3.

SREČANJE V AOSTI

Med Mladinsko komisijo sveta Slovenske skupnosti iz Trsta in predstavništvom Jeunesse Valdôtaine, je prišlo prve dni septembra do prvega uradnega srečanja. Delegacija iz Trsta je obiskala avtonomno deželo Doline Aoste, kjer je bil na sporedu tudi uradni sestanek. V stik pa je prišla tudi z nekaterimi člani nemško govorečih Walsjerjev iz doline pod M. Roso.

SKAVTSKI TABORI

V poletnem času se je zvrstila cela serija skavtskih taborov zamejskih skavtskih organizacij.

Prvi so bili najmlajši člani z Goriške — volčiči in veverice, ki so taborili ob morju v kampu Belvedere-Pineta pri Gradežu. Bilo jih je nad trideset in taborili so od 20. do 25. junija.

Od 11. do 21. julija so taborili pri Šentjakobu v Rožu na Koroškem člani slovenske skavtske čete iz Celovca.

Od 17. do 26. julija je taborilo okoli 45 tržaških volčičev in veveric pri Idrijski Beli v Sloveniji.

V drugi polovici julija so taborili skavti z Goriške v Karniji.

Od 26. julija do 10. avgusta sta bila v Idrijski Beli in na Vojskem pri Idriji mešana tabora skavtov in skavtinj s Tržaške. Na prvem je bilo nad 60 udeležencev, na drugem nad 65.

Prvo polovico avgusta so preživele pod šotori v Karniji goriške skavtinje, ki so se jim pridružile tudi nekatere veverice, medtem ko so spet drugi volčiči z Goriške pozneje nekaj dni taborili v Zabnicah.

OSKRUNJENA SPOMENIKA

Neznani storilci, vendar pa iz običajnih znanih krogov, so v začetku oktobra oskrunili in poškodovali spomenik štirim bazoviškim žrtvam in spomenik talcev na openskem strelišču. Bazovski spomenik ni bil prvič tarča protislovenskega vandalstva, bil je namreč poškodovan že večkrat. Njegova zadnja oskrnitev pomeni pravo izzivanje Slovencev, pa tudi žalitev vseh, ki so trpeli pod fašizmom, saj je bazovski spomenik simbol, ki spominja na prve upore proti fašizmu v Evropi sploh.

SKK

Slovenski kulturni klub je septembra priredil svoje običajne študijske dneve, na katerih so letos obravnavali idejne in politične tokove pri nas med obema vojnama do današnjih dni.

Svoje redne sestanke za dijake in mladino bo SKK imel tudi letos vsako soboto ob 19. uri. Vabljeni so dijaki in dijakinje pa tudi višješolci, ki si žele zdrave in vesele družbe in prijateljev. Sobotna srečanja so v prijetnem slovenskem vzdušju in nudijo zdravo in sproščeno okolje naši odraščajoči mladini.

ROJAKOM V DOMOVINI

Pred začetkom prve pohelsinske konference v Beogradu je Narodni odbor za Slovenijo, za katerega je podpisan Miloš Stare, poslal časnikom v objavo razglas, v katerem povzema glavne določbe Sklepne listine konference o evropski varnosti in sodelovanju v Helsinkih, ki zadevajo spoštovanje človekovih pravic.

NAŠI PRAZNIKI

Slovenska skupnost je pletli priredila štiri ljudske veselice z naslovom »Naš praznik«. Prva taka prireditev je bila julija v Nabrežini, o kateri smo že pisali, naslednje tri pa so bile na Opčinah, v Dolini in na Proseku. Vsi štirje prazniki so bili izredno dobro obiskani, tudi če vreme ni bilo vselej najbolj naklonjeno. V Nabrežini so na prazniku nastopili

REPERTOAR SSG

Slovensko gledališče v Trstu je ob stoletnici rojstva Otona Župančiča uvrstilo v repertoar letošnje sezone tudi njegovo »Veroniko Deseniško«. Ostala dela sezone 1977/78 so Branislava Nušiča »Oblast«, Aleksija Arbuzova »Irkutska zgodba«, Daria Foja »Sedma - kradi malo manj«, Miroslava Košute mladinska igra »Vitez na obisku«, Alviera Negra »Bunker« v slovenskem beneškem narečju in Koleja Čašuleja »Vrtinec«.

† Dr. LJUBA PRENNER

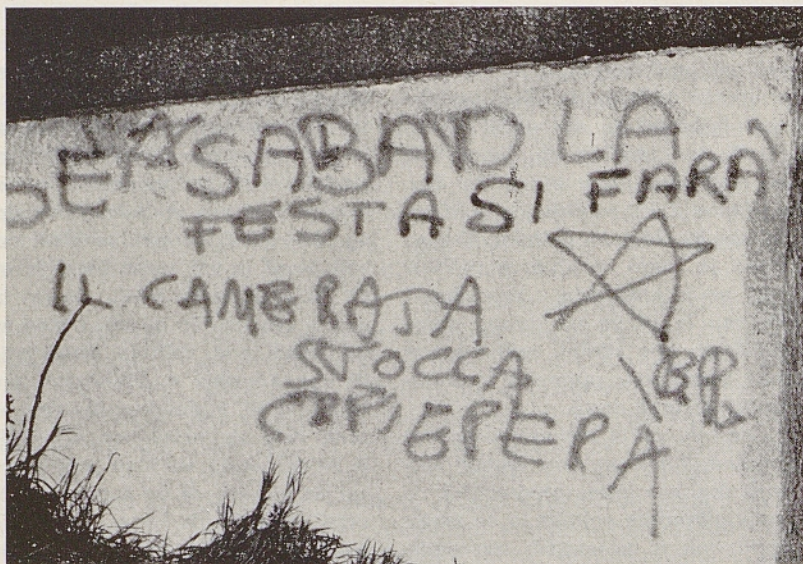
V Ljubljani je sredi septembra umrla v 71. letu starosti odvjetnica in pisateljica Ljuba Prenner.

† JOŽE VOŠNJAK

26. julija je v župniji Št. Janž na Koroškem umrl župnik Jože Vošnjak. Zadnjih dvajset let življenja je posvetil koroškim Slovincem, prej pa je služboval že v Mariborski in ljubljanski škofiji, do leta 1957 pa na Goriškem.

sloviti konji lipicanci, na Opčinah plesna skupina BO BO iz Kopra, v Dolini so nastopili koroški pevski zbor in domači ustvarjalci, na Proseku pa so na prazniku sodelovali plesalci folklorne skupine iz Doline Aosta.

Na predvečer praznika Slovenske skupnosti na Proseku so se po vasi pojavili napisi, kot je ta, ki ga objavljamo. Zanimivo bi bilo vedeti za avtorstvo teh napisov.

MINI - DRAGA '77

Pisatelj Boris Pahor govori mladim na tečaju SKK

Teden po Dragi DSI smo se na istem mestu zbrali tudi mi, bodoči izobraženci — upam. Že nekaj let je, kar se tudi mi zbiramo na tridnevnem seminarju, da bi se spoprijeli s problemi, ki zahtevajo več časa, kot ga imamo na razpolago na sobotnih sestankih med letom. Tudi mi smo se iz tehničnih razlogov preselili iz arhidijske Drage na Parnas slovenskega izobraženstva, na Opčine.

Letošnji oreh, ki smo ga trli na »zdravem jablanovem vrtu« za Marijaniščem, je bila slovenska politika. Ob tridesetletnici slovenskega samostojnega političnega delovanja smo tudi mi pogledali nazaj in naprej v slovensko politiko. Po tem zapletenem labirintu so nas vodili predavatelji: Ivo Jevnikar, dr. Drago Štoka, prof. Boris Pahor in časnikar Sergij Pahor. Zakaj samostojno politično delovanje? Kdaj je nastalo? Kakšno vlogo je imela mladina v politiki? Kam se je usmerjala v preteklosti? Na vsa ta in še na mnoga druga vprašanja smo skušali najti odgovor med predavanji, razgovori s predavatelji in med seboj.

Najbolj nas je zanimalo delovanje mladine. Potem ko smo globlje spoznali doprinos mlade generacije k razvoju slovenske politike in se razgovorili tudi o najnovejših izvenparla-

mentarnih gibanjih, smo se vprašali: Kaj pa mi? Kako naj se mi uspešno vključimo v politično delo?

Da se skoraj vsi mladi kakorkoli bavimo s politiko, mi gotovo ni treba dokazovati. Nastane seveda vprašanje, kako se bavimo in s kakšno politiko se bavimo.

Marsikdo bo o nas rekel, da smo zanesenjaški, neobjektivni ali pa razvajeni in leni. Kdo drugi se bo o nas izrazil bolj milo, da imamo sicer kritičen čut za krivice, da nočemo kompromisarstva, a da smo vseeno pretirano neuklonljivi.

Res je, mladi smo danes posebno občutljivi za družbene probleme. Mogoče bi se dalo ugotoviti, zakaj to. V preteklosti so ljudje doživljali le probleme svoje ožje okolice in so skušali rešiti te probleme. Za nas Slovence, ki nas je fašizem narodno ogrožal, je bil narodni problem najbolj pereč in vsi, razen omahljivcev, so se proti temu borili. Čeprav za nas ta problem še ni rešen, smo sedaj mladi pod vplivom obveščanja, ki nas seznanja s svetovnimi problemi, ki so v glavnem socialne narave. Zato se marsikateri raje odloči za reševanje socialnih problemov, ker se mu zdi, da bo s tem več dosegel ali celo, da bo z odpravo socialnih krivic rešil tudi narodne. Mo-

goče je zaradi tega prof. Boris Pahor v Dragi dejal, da mladina, ki ne deluje v levičarskih organizacijah, nima uspeha zato, ker nima socialnega programa. Dandanes je premalo biti proti fašizmu, biti moramo tudi ZA nekaj.

Če kdo od udeležencev mini-Drage že snuje socialni program, mu voščim mnogo uspeha. Jaz bi trenutno poiskala rešitev drugje. Čeprav sama upam, da bodo pošteni ljudje v svetu prevladali in rešili socialne in druge probleme, mislim, da moramo tudi mi mladi predvsem skrbeti za krivice, ki se dogajajo v naši neposredni bližini. Te moramo najprej rešiti. Med te spadajo predvsem problemi naše narodne skupnosti. Ko bomo povsod enakopravni z večinskim narodom, bomo z večjim uspehom reševali tudi vse druge probleme!

MARIJA BESEDNJAK

ALBERT MIKLAVEC

Jutro

*Pred kratkim
se je razlila
povodenj žarkov
na zemljo
in jo zbudila ...*

*Pred kratkim
sem skočil iz noči:
ves ožarjen
sem stal
na pragu dneva.*

Večerne misli

*Nocoj se gorski vrhovi
v zadnjem soncu bleščijo,
v nebes skupno boljčijo:
šumijo pesmi gozdovi.*

*Nocoj se misli iskrijo
v zadnjem ognju srca:
pod tihim nebom duha
mi misli pesmi rodijo.*

Drobci iz manjšinskega sveta

Concilium je gotovo najbolj razširjena teološka revija, saj mesečno izhaja v desetih jezikih po vsem svetu, v svojih uredniških odborih za revijo kot tako ter za posamezne teološke stroke pa povezuje visoko število priznanih strokovnjakov različnih narodnosti. V Italiji jo izdaja založba Queriniana (Brescia). Letno posveča 9 številk različnim bogoslovnim vedam, eno pa kakemu posebnemu vprašanju.

Letošnjo januarsko številko je pripravil uredniški odbor za sociologijo religije. Kot predmet obravnavanja je določil vprašanje narodnosti (v italijanščini »etnicità«). 170 strani zajetni zvezek je razdeljen na dva dela. Najprej je osem socioloških prikazov, ki jih sklepajo misli enega od dveh glavnih urednikov zvezka (Andrew Greeley iz ZDA), sledi pet teoloških razprav, ki jih sklepajo misli drugega glavnega urednika (Gregory Baum iz Kanade).

V reviji najdemo marsikaj zanimivega, kar priča o sociološkem in teološkem iskanju v tej smeri, vendar nas ne more povsem zadovoljiti. Sociološko obravnavani primeri so precej nepovezani in se dotikajo skoraj samo zapadnega sveta, največ Združenih držav Amerike. Tako je poudarek na narodnostnih vprašanjih in njihovem ocenjevanju v okviru ameriške integracije in pluralizma: prebujanje narodne zavesti, novo vrednotenje narodne »dediščine«, medsebojni vpliv narodnega izročila in vernosti (narodne župnije), gospodarske selitve itd. Vprašanja narodnih manjšin so skoraj odsotna. Razumljivo je, da avtorji večkrat povezujejo ta vprašanja z verskimi.

Sklepne misli o sociološkem razdelku poudarjajo: 1. pomen in vrednost narodnosti; 2. možno dvoreznost narodne zavesti, ki človeka bogati, a ga lahko zavede tudi v nevarne skrajnosti; 3. dejstvo, da ljudje ne sprejemajo »drugačnosti«. Rešitev je v pravem pluralizmu: »Skupaj živimo kot različne osebe ne tako, da črtamo medsebojne razlike, da jih ignoriramo ali da se jim upiramo, temveč tako, da smo do njih strpni, da jih spoštujemo, še več — da se jih veselimo.« (str. 105) Kajti »narodni čut ni nevtralna sestavina; ali postane vir sreče in veselja, ali se zaradi njega bijemo« (prav tam).

Teološki del skuša teološko odgovoriti na nekatera vprašanja, ki jih vzbujajo sociološki sestavki. Začenja se z razpravo o pomenu zgodbe o babilonskem stolpu (B. Anderson), ki jo je treba povezati z ostalimi poglavji Geneze. Po pisateljevem mnenju mnoštvo jezikov in narodov v zgodbi ni kazen, temveč blagoslov. Negativna je bila želja po udobnem in gotovem skupnem bivanju brez tveganja in osvajanja stvarstva.

Ostali članki razpravljajo o narodnosti v svetem pismu, kritično ocenjujejo vlogo Cerkve pri teh vprašanjih, poudarjajo vrednost narodnosti in rasti iz svojega tudi pri teološkem iskanju (Tracy). Urednikov sklep poudarja, da čaka teologe na tem področju ogromno delo, ker danes ni mogoče govoriti o globljih teoloških raziskavah narodnostne problematike. Del krivde imajo pri tem tudi sociologi, pravi Baum, ki se še zelo razhajajo pri vrednotenju teh pojavov. Vendar se zdi, da je vrednotenje bolj stvar teologov kot pa sociologov, ki le raziskujejo družbeno stvarnost.

ISKANJE SLOVENSКИH KATOLIŠKIH MISLECEV

»Veliki narod in njihovi moralisti, ki so državljanji narodnih držav, nimajo tolikega razloga, da bi razlikovali dolžnost do države in dolžnosti do naroda, kakor mali narodi. Dolžnosti, ki jih ima Slovenec do svojega slovenskega naroda, bo mogel in moral natančno določiti samo slovenski moralist.« (J. Janžekovič, IS II., str. 107) In res so Slovenci precej obravnavali taka vprašanja, čeprav največkrat odeta v spodbudne stavke. Od znamenite Slovskeve pridige v Blatogradu na Koroškem na binokostni ponedeljek leta 1838 o spoštovanju materinega jezika do Ukmarjevega govora v italijanščini 31. maja 1931 v Škednju o krščanskem sožitju med narodi. (Pri Jakobu Ukmarju je zanimivo, da kot član manjšine ob koncu življenja razlaga svetopisemsko zgodbo o babilonskem stolpu tako, da je »eksplozionalni revolucionarni duh proti vladajočemu narodu, ki se je hotel ovekovečiti z zidanjem velikih mest in visokih stolpov, vse na račun tlačanih narodov, ki so morali zidati velike spomenike v proslavo svojih tlačiteljev«. — *Eshatologija*, Trst 1972, str. 237).

V zadnjih letih je temeljito in dokumentirano razpravo *Manjšinska problematika v luči naravnega prava, krščanske etike in cerkvene zakonodaje* prebral na zborovanju v Dragi leta 1969 dr. Rudolf Klinec iz Gorice (glej zbornik *Slovensko usodo krojimo vsi*, Trst 1971, str. 10-58).

O narodnosti v luči krščanstva je razmišljal Alojz Rebula na primer v eseju *Nova Slovenija? (Smer — Nova zemlja*, Mohorjeva družba, Celje 1972, str. 155-181). Prof. Vinko Brumen v Buenos Airesu že več let v knjigi *Iskanja*, Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires 1. 1967, 281 strani in časopisju (zadnjič v letošnji 5.-6., majsko-junijski številki *Glasa Slovenske kulturne akcije: Življenjska polnost našega slovenstva*) prizadeto spremlja narodnostno življenje svoje skupnosti in pri tem razmišlja s filo-

zofskega in moralnega vidika o narodnosti, asimilaciji, izseljeništvu. Več strani svojega *Leksikona duhovnosti* (Mohorjeva družba, Celje 1974, 770 str.) je prof. Vladimir Truhlar posvetil geslom, kot so *Narod, Domovina, Zvestoba zemlji in krvi, Milost in narava itd.* Pri tem se navezuje tudi na predavanja prof. Janeza Janžekoviča *Ob odločilni uri*. Janžekoviča omenja tudi prof. Anton Trstenjak, ko bežno obravnava tudi narodnostno vprašanje v knjigi *Krščanstvo in kultura* (Dom prosvete, Tinje 1975, str. 127-132) in pri tem omenja težave pri objektivnem utemeljevanju narodnostne vrednote in nprave obveznosti do nje.

Ravno Janžekovičevi spisi o narodnem vprašanju so zdaj dostopni širšemu občinstvu. Pred kratkim je namreč izšla druga knjiga njegovih *Izbranih spisov* (J. Janžekovič, *Domoljubni spisi. Vebrova filozofija*, Izbrani spisi, II. zvezek, Mohorjeva družba, Celje 1977, 277 str.). V prvem delu tega zvezka je znani govor *Ob odločilni uri* z dopolnili *Dolžnosti do naroda*. Tik pred II. svetovno vojno se je avtor tako lotil vprašanj o narodni zavesti in njenih moralnih razsežnostih, narodnem odpadništvu, oboroženi obrambi domovine, odnosu med vero in narodnim čutom, slovenskem značaju, napačnem internacionalizmu, razlikah med domovino in državo. Pri razpravljanju se sklicuje na zdravo pamet, na etiko in cerkveni nauk. Razpravljanje je temeljito in utemeljeno, čeprav so posebno v govoru zelo prisotni čustveni elementi in določeni poudarki, ki delajo iz spisa zanimiv dokument takratnega časa.

K tem vprašanjem se je Janžekovič vračal tudi po vojni. V tej knjigi najdemo še razprave *Narod, domovina, svoboda* (1946), *Krščanstvo in narodnost* (1950), *Krščanstvo in narodnost* (1970), *Kdaj bo rešeno manjšinsko vprašanje* (1973). V zvezi z njimi so tudi ponatisi člankov o upadanju rojstev med Slovenci, izseljevanju in podobnem.

TRSTENJAKOVI PROBLEMI PSIHLOGIJE

Priznani slovenski psiholog in bogoslovni profesor Anton Trstenjak je v svoji knjigi *Problemi psihologije* (Slovenska matica, Ljubljana 1976, 523 str.) samostojno in kritično prikazal človekovo psihološko problematiko, ki jo je informativno prikazal v dveh temeljnih knjigah *Oris sodobne psihologije*. V tretji del nove knjige (*Človek in družba*) je vključil poglavje *Skupina in manjšina* (str. 295-304), kjer pride do izraza tudi psihološka problematika narodnih manjšin.

Po uvodu v psihološko problematiko manjšine, o kateri pove, da sistematično še ni preučena, pokaže, kako večina skoraj vedno projicira na manjšino vse slabe lastnosti. Tako nastajajo stereotipi, ki so v jedru predsodki ali vsaj groba poenostavljanja. Z njimi si večina preprosto razlaga manjšino, na njej sprošča svojo napadalnost in ob njeni podobi sama sebi viša lastno vrednost. Za vsem tem pa so seveda družbeni, gospodarski, kulturni razlogi.

Tudi Slovenci, pravi Trstenjak, imamo stereotipe o sosedih: do Nemcev gojimo manjvrednostne občut-

ke, do Italijanov pa večvrednostne. To bi v glavnem držalo za osrednjo Slovenijo, verjetno pa vsaj danes ni točno, da tudi na Primorskem Slovenci (manjšina) gledajo na Italijane od zgoraj navzdol, kot trdi avtor: »Tako je prišlo na Primorskem do navidez paradoksnega pojava: Italijani gledajo na Slovence navzdol, Slovenci pa na Italijane: oboji so namreč gledali »kvišku« samo Nemce in videli drug v drugem manjvrednostnega državljana.« (str. 299). Saj bi se moral tak čut večvrednosti kazati ne le v zasebnem zabavljanju, temveč tudi v mešani družbi, kjer naš jezik skoraj redno usahne, pri zasebnih dvojezičnih napisih in podobno.

Manjšina lahko sprejme tako slabo podobo o sebi in drsi nujno v vedno hujši položaj. (Pri tem je treba poudariti, da stereotipe hote širijo sredstva javnega obveščanja, ki ustvarjajo javno mnenje. To dokazuje tudi raziskava prof. Erika Prunča in sodelavcev iz Gradca o podobi Slovencev v avstrijskem tisku tega stoletja.) Lahko pa razvija lastno podobo o sebi, v nasprotju z večinsko. Pri tem je nevarnost prostovoljnega posnemanja večine in asimilacije (na primer vindišarstvo) ali pa fanatizma. Obstaja pa spet možnost, da manjšina stopnjuje vrednote, ki jih že ima, in svoj boj prikaže kot visoko vrednoto. Tako postane manjšina elita, ki s kvaliteto prerašča večino, ki je kvantitativno močnejša. Manjšina postaja po Trstenjakovem mnenju elitna že zato, ker zahteva slovenska narodna zavest na Koroškem in na Primorskem zaradi pritiskov pravi npravi napor. Zapostavljanje samo pa povzroča reakcijo in zbuja speče moči. Pri tem pravi avtor, da doživljajo nemški šovinisti kot slabi politiki učinek, ki je nasproten od zaželenega. (Tu vzklijeta dve misli: 1. italijanski politiki pri nas so v tem veliko bolj zviti; 2. ko se večkrat razmišlja o tem, koliko moči bi lahko manjšinci posvečali kulturnemu in znanstvenemu delu namesto samoobrambi, je treba pomisliti, da bi verjetno veliko ljudi, ki so zdaj vpreženi v delo, ostali pasivni brez tujega grozečega pritiska.)

Zato priporoča Trstenjak manjšincem vaje v uveljavljanju samih sebe. Manjšinsko vprašanje bi se rešilo, če bi bile razmere take, da bi se vsakdo naravno in brez kakršnihkoli slabih posledic opredeljeval za to, kar je. To pa je v dobri meri odvisno od prevzgoje večine. Ko ta vztraja pri predsodkih, tvori čredo. Na čredo pa morejo vplivati posamezniki in elite.

DAIMOVA ŠTUDIJA V SKUPNI KOROŠKI

Po škofijski sinodi v Celovcu leta 1972 je nastal nemško-slovenski koordinacijski odbor škofijskega sveta, ki je začel izdajati leta 1974 zbornik *Das gemeinsame Kärnten — Skupna Koroška*. Zanj sta odgovorna dr. Valentin Inzko in dr. Ernst Waldstein. V zborniku so razprave in dokumenti o sožitju slovenskih in nemških vernikov v krški škofiji. Letos je izšel 7. zvezek, ki prinaša referate s posveta škofijskega sveta 12. junija lani ravno o teh vprašanjih. Ta številka *Skupne Koroške* je res dosledno dvojezična, kar prejšnje niso bile.

Četrty in peti zbornik iz leta 1975 obsegata (prvi v nemščini, drugi v slovenščini) študijo avstrijskega psihoanalitika dr. Wilfrieda Daima *Problematika sprave narodnih skupin na Koroškem (Das gemeinsame Kärnten - Skupna Koroška 5, Celovec 1975, 59 strani)*. Študijo je odbor nalašč naročil, da bi tako opravil prvi korak k socialnemu in globinsko psihološkemu poznavanju koroškega vprašanja. Besedilo je bilo končano poleti 1975. V slovenščino ga je (z nekaterimi trdotami) prevedla dr. Marija Klun.

Dr. Daim ob začetku pove, da je pri raziskavi uporabil svoja spoznavanja in način dela iz knjige *Die kastenlose Gesellschaft* (1960), opisati pa želi obe narodni skupini na Koroškem, njun politični in psihološki položaj ter predlagane rešitve.

Prepletajo se splošnoveljavne oznake in opredeljitve manjšinskega položaja ter prikazi dejanskega stanja na Koroškem. Besedilo sicer ni preveč obširno, je pa zgoščeno in učinkovito. Več misli je povzel tudi dr. Trstenjak za svoje poglavje o manjšinah v svoji zadnji knjigi (čeprav so tudi vidne razlike glede reševanja problemov: Daim na primer ne odobrava oblikovanja elit).

Avtor opisuje značilnosti manjšine, zgodovinski razvoj koroškega vprašanja (kaj več bi lahko povedal o mestu koroških Slovencev v skupni slovenski zgodovini), meddržavno odmevnost spora, psihološko stanje večine, manjšine in »vmesnih« (vindišarjev, otrok iz mešanih zakonov itd.). Posebno ta del je verjetno precej zadet, npr. opis nemško nacionalnih obrambnih mehanizmov. Morda pa je tudi preveč črnogled. Avtor, ki stoji na strani zatiranih Slovencev, močno poudarja, da pravno zastavljanje Slovencev ni nič v primeri s psihološko in socialno diskriminacijo, ki od Slovencev zahteva velik moralni napor, da ostanejo taki.

Ob koncu se Daim sprašuje, kaj bi lahko kristjani storili za izboljšanje položaja. Predlaga »krščansko akcijo za Koroško«, ki naj bi odpravljala psihološko diskriminacijo z uničenjem nemških mitov, z odločnimi nastopi hierarhije in laikov po vsej državi, z zblizanjem med obema skupinama in z ovrednotenjem slovenščine pri zaposlovanju.

Čeprav je pisatelju psihološko stanje najpomembnejše, bi v ta okvir spadala tudi kaka beseda o politični akciji, ki ni (in ta pripomba se vzbuja večkrat pri branju) le sad podzavestnih gibal pri medskupinskih odnosih, temveč ta gibala večkrat usmerja in bi jih tudi lahko preoblikovala.

ZALOKARJEVO PREDAVANJE

S podobnimi problemi se je soočil v Dragi že leta 1971 psihiater dr. Jurij Zalokar s predavanjem *Nekaj pogledov na psihologijo raznarodovanja (Zbornik Draga '71, Trst 1972, str. 33-45)*.

V temperamentnem govoru je opisal psihološke posledice, ki spremljajo narodnostne konflikte. Opisal je pojav stereotipov, psihološko stanje zatirane manjšine in asimilirancev, osebne zdravstvene posledice psihološkega pritiska in vpliv tega na narod-

ni značaj. Ta ni vedno tak, kot se zdi na zunaj, saj lahko pozornost na nekatere psihološke zakonitosti marsikaj prepreči. Dr. Zalokar, ki se sicer veliko ukvarja s koroško problematiko, poudarja ob koncu zanimivega sestavka pomen narodnih simbolov (od napisov do petja) in čvrstih vrednot, ki gradijo močne osebnosti, ogroža pa jih vedno bolj potrošništvo.

MANJŠINSKA KONFERENCA IN KONGRES ALTERNATIVNE PSIHIATRIJE

O podobnih vprašanjih je bil govor tudi na tržaški manjšinski konferenci leta 1974. Takrat so dr. Rafko Dolhar, dr. Emidij Susič in dr. Danilo Sedmak pripravili referat z naslovom *Psihosocialni aspekti slovenske manjšine v Italiji*, ki so ga mogli predstaviti le v povzetku, objavljen pa ni bil.

Ko je bil sredi septembra letos na Tržaškem tretji mednarodni kongres o »alternativni psihiatriji«, je prišla večkrat v obravnavo problematika narodnih manjšin. Posebna komisija je 15. septembra razpravljala v Nabrežini o emarginaciji pri narodnih manjšinah. Referate so pripravili v glavnem zdravstveni delavci centra za umsko zdravje v Nabrežini, ki so jih tudi razmnožili v slovenščini, italijanščini in francoščini.

Gre za predstavitev delovanja centra samega in pa okolja, v katerem deluje (Giovanna del Giudice), za prikaz istrskih begunskih naselij na Krasu (Sesljski center za pospeševanje kulture), za zgodovinski opis Slovencev v Italiji (Hektor Jogan), za problematiko razlašanja slovenske zemlje in uničevanja prostorsko časovne koncentriranosti manjšine (Danilo Sedmak), za analizo mehanizmov emarginacije na teritoriju (Pavel Fonda).

Kot je značilno za alternativno psihiatrijo, skuša Fonda odkriti tudi družbene vzroke za človeško trpljenje in bolezen v okolju, kjer deluje. Pri tem odpira vprašanje vloge »vmesnih skupin«, ki stojijo med posameznikom oz. družino in širšimi skupnostmi (od naroda do države). Te vmesne skupnosti predstavljajo vez in možnost samoodločanja o lastni usodi, kar je bistvenega pomena za zdrav razvoj osebnosti. Ravno z nasprotovanjem temu, da bi krajevne skupnosti odločale o skupnih življenjskih zadevah, skuša oblast utrjevati samo sebe. Da to dosega, mora, po Fondovem mnenju, deliti ljudi in razpihovati nasprotstva. S pomočjo analize družbene povezave prikaže nato skupnosti Slovencev, istrskih beguncev in tržaških Italijanov, ki živijo na tržaškem Krasu. Pri tem se tudi ustavlja ob pojavu asimilacije, kateremu vidi pomemben psihološki vzrok v mehanizmu »identifikacije z napadalcem«.

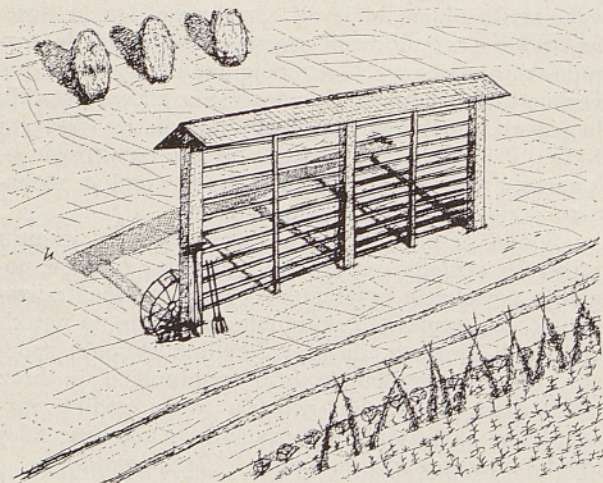
Fonda se hoče izogniti nepreprečljivemu iskanju psihičnih posledic narodnega zatiranja, zato pa poudarja potrebnost osveščanja in boja za decentralizacijo, ki naj »vmesnim skupinam« ne glede na narodnost nudi možnost, da se v številnih skupnih zadevah zdravo uresničujejo brez manipulacij in brez predsodkov, s katerimi ustvarja trenja vodilni razred, ki na različne načine postavlja v manjšino zdaj to zdaj ono skupnost na Krasu. (se nadaljuje)

KOZOLEC IN STOG

Tolminska, z izjemo Cerkljanske in območja Idrije, ni tipična dežela kozolcev. Ker je podnebje toplejše kot na sosednjem Kranjskem, prevladujejo v poljedelstvu poleg žita tudi druge kulture, predvsem **sirk** (turščica, koruza), **krompir**, **fižol**, **korenje**, **vrzote** (bržote), nekaj **oblic** (oblice = repa). Te kulture so danes povsem prevladale nad žiti, ki so jih opustili po zadnji vojski, najprej pšenico. Dalj časa se je obdržal **ječmen**, na mesto katerega so julija meseca vsejali **ajdo** (jejdo). Z opustitvijo ječmena je skoraj povsem prenehala tudi ajda.

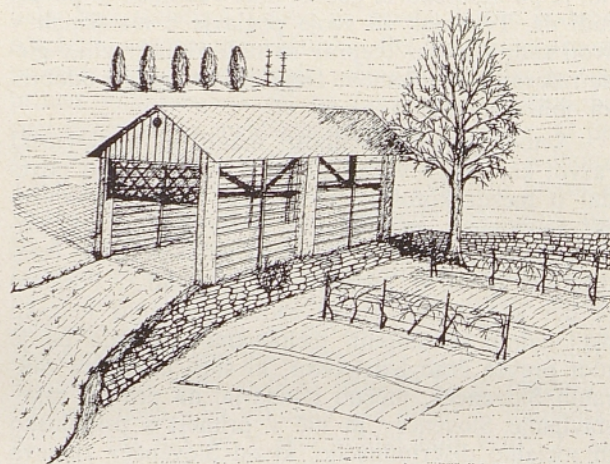
Kozolci, v katerih so poprej sušili snopje, služi sedaj samo še za sušenje sena. Toda v ta namen **kozolec** (kozel) ni nujno potreben in zato njegova ogrodja po tolminskih poljih vedno bolj razpadajo, krajina pa ostaja revnejša za enega svojih tisočletnih spomenikov. Primerno je zato, da se natančneje opiše ta starodavna priča naše kmečke uporabne kulture. Na Tolminskem pa zato, ker tu zaradi krajevnega podnebja in poljskih kultur izkazuje nekaj posebnosti v zgradbi in poimenovanju. Opis se nanaša na ožje Tolminsko (okolica Tolmina), podobno je tudi na Kobariškem, medtem ko Bovška že izkazuje posebnosti visokogorskega podnebja, z omiljenimi južnimi vplivi v primerjavi z območji onstran Alp.

Kako je s sušenjem sena? Najbolj preprost način, ki sega še v predzgodovinski čas, je **kup** na pol posušene trave. Sestavlja ga pet do šest stisnjenih plastov, položenih nekoliko navzkriž eden čez drugega. Ob strani kup nekoliko obgrabijo in obgrabke položijo na vrh. Teža napol posušene trave potem kup stisne, uniža in tako vzdrži pred dežjem vsaj tri dni, ne da bi se zmočil. Napol surovo seno v njem nekako zavre. Ko je vreme spet lepo, kup raztrosijo in v kakí uri je seno že posušeno, da ga lahko pospravijo. Pogled na travnik ali senožet s senom

v kupih je kaj mikaven, posebno za domačina, ki čuti, da je seno rešil pred dežjem.

Drugi, bolj zapleten način sušenja, je **ostrgača**, kol, v višini človeka, največkrat iz borovega vrha, s prisekanimi vejami v dolžini enega ali dveh palcev. (Primerjaj sliko s polnimi in dvema praznima ostrgačama v ozadju!) Seno v ostrgači vzdrži dalj časa kot pa kup, ker ne pri-

tiska na tla, ampak se obešeno za štrclje bolj zračí in suši. V ostrgačo se lahko zloži še travo. Na njivah pa polagajo v ostrgačo deteljo in jo pustijo kakšen teden, da se dobro posuši. Naj oò tej priložnosti omenimo, da se prva trava kliče **jarníca** (arníca), druga **otava**, za njo pa **otavčk**, prvi, drugi, včasih tudi tretji.

Ostrgača najbrž nima neposredne zveze s kozolcem (kozolom), ki služi predvsem kot naprava za sušenje žitnih snopov, dasi tudi v kozolec polagajo sušit plaste sena po potrebi. **Prvotni kozolec** je izredno preprosta naprava. Sestavljajo ga štirje, lahko tudi več, oporni koli do višine treh metrov. Oporni koli so zabiti v tla in podprti s podpornimi od dveh, oba krajna pa od treh strani. Med opornimi koli so še drobnejše navpično postavljene rante, ki ločijo posamezna okna. Med koli in rantami privežejo v potrebnem razmaku **late** v vodoravni legi, s sroboti ali trtami. Ko so naložili potein v okna snope pšenice, ječmena ali ajde, so na vrhu v vsej dolžini pritrdili še otepe slame, zakaj takšen kozel ni imel posebne strehe. Po uporabi so preprosti kozolec spet razdrli in spravili kole, opornike in late na suho pod kakšen senik ali kam pod lindo, kjer so čakali naslednjega leta.

Trajen kozolec pa ima na Tolminskem zidane kolone (na mestu opornih kolov). Njegova prvotna streha je bila slamnasta, kasneje so jo zamenjali korci, planete ali eter-

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Miroslav Košuta

Tržaški pesnik Miroslav Košuta (roj. 11. marca 1936 v Sv. Križu) je doslej izdal naslednje pesniške zbirke: *Morje brez obale* (1963), *Pesmi in zapiski* (1969), *Tržaške pesmi* (v Pesniškem listu št. 23, 1974) in izbor drobnih pesmic za najmlajše *Kje stanuješ, mala miška?* (1975) (glej Mladiko 1968, 95; 1972, 37-38; 1975, 17). L. 1976 je izšla pri Založbi Lipa v Kopru nova zbirka *Pričevanje*, ki jo je razkošno opremil Klavdij Palčič.

V novi zbirki je 52 pesmi, vendar niso vse nove, ker je v njej razen dveh ponatisnil vse Tržaške pesmi, torej 14. Razdelil jih je v sedem ciklov, ki že z naslovi naznačujejo vsebino: Odmiranje - Tesnoba - Stiska - Otroštvo - Božime - Prastrah - Rob.

V prvem ciklu so Tržaške pesmi, v katerih opeva odločanje za vrnitev in vrnitev samo v Trst leta 1969 iz Ljubljane, kjer je dovršil univerzo in dobil službo na RTV. Odločitev je bila težka, toda stara sla mu je razjedala drob in »težko je živeti, kadar ves odмираš«. Vabil ga je »glas iz malin«, zvon mu je nosil »skrivnostne zeli«. Zarja se mu »odpira v rano«, morje mu je beg v rodni kraj. Potni list mu je »jadro z vetrom v zatilju«. Svet ga obdaja kot struga, »beseda je zgubila smisel« in »živiti z zavestjo, da boš visel, / prej ko se pretoči dan«.

V ciklu *Tesnoba* so samo štiri pesmi: *Balkon*, *Postelja*, *Miza* in *Vrata*, štirje predmeti iz vsakdanjega življe-

nja, toda v pesniku zbudajo bivanjsko grozo. Vrnil se je sicer domov, vendar ni našel miru; z balkona gleda v svet, »ure mečem čezenj, kolesca teme, / njih zobovje grize kakor črv: cvetim / z agavo v sušna leta«. Na postelji spozna, da »nič ni večno«, istočasno pa je »vsak trenutek cela večnost«. Blagruje mizo, ki ima noge, pa je »ne nesejo od nas«, ker ve, »kje je sreča«. Nekega dne ne bo na njej njegovega krožnika. Skozi vrata odhajajo žena in otroka, kliče jih nazaj, »pa je zapisano: tudi ti pojdeš«.

V ciklu *Stiska* se tesnoba nadaljuje: v dežju diši po gnitju in razpadanju. Vlaki iz sanj in muk vozijo proti jugu, upa, da se bo kmalu tudi on odpeljal. Kraški kamen je povsod, tudi v pesnikovi krvi. Lepo je zvečer v paštnih, poleti je Kras »v zraku in v nas«. V jeseni »od sađeža smo težki« in »čakamo na strel, na znamenje / in odrešitev«. Tedaj zadiši po gobah, pesnik leze za jerebico v gozd, »letnice si režem v čelo / in v jezik«. Življenje je pričakovanje smrti. Voda »te ne spremeni... te začeli... te odnese s sabo. V *Pismu Niku Grafenauerju* pripoveduje o tržaški stvarnosti junija 1975: »Tu stvari merimo z drugačnimi merili: / človek je v stiski, človek je v sili. // Včasih kipim od sreče, včasih me zmaga jok. // Morda mislim na prihodnost svojih otrok. // Kisika je komaj za sprotno rabo — / zato tudi ne iščem za tabo. // Stiska jezika / gore premika, // stiska človeka ustvarja / rudarja.«

Kozolec in stog

nit. (Primerjaj sliko. Vendar je na njej zaradi preglednosti neskladje; ob praznem kozolcu in stogu ne bodo stavili sena v ostrgače!)

Iz trajnega kozolca pa se je bil moral razviti v tolminskih krajih **stog**. V prid tej verjetnosti govori tudi to, da imajo stog **prvotne kmetije**, one, ki so večje in uglednejše, in sicer pri hiši, oz. za štalo, kjer se začena guna in se nadaljuje v polja. (Primerjaj drugo sliko.) Vas Zolmin pri Tolminu ima npr. okrog sedemdeset hiš, med temi je le pet ali šest takih, ki imajo stog. To so tiste kmetije, ki so imele konje in vozove, da so jih spravljali pod streho v stog.

Iz slike je razvidno, kako stog izgleda. Pod streho »na stogu« navadno ni pod, ampak samo položene deske. Trami podpirajo ostrešje in samo sleme. Namesto sten pa so okna, kot pri kozolcu. Tudi tu je staro kritje še slama, novejše pa planete ali eternit. V stog so zapeljali različne oblike vozov (na sliki jih ni bilo mogoče vnesti). Po dva, tudi tri vozove s pritiklinami: kot **škalir** za prevažanje sena s polja, potem po dve pleteni **korpi** za gnoj, obe se

položijo na voz, naložijo z gnojem in odpelje na polje; nadalje lažji voz z galtrami pri strani, ki je služil za vožnjo žita v mlin in drugo. In seveda različna konjska oprema. Vse to je spravljeno v stogu, poleg žita in sena, ki se suši v oknih.

Tukaj velja opozoriti, da se tudi po posameznih vaseh nekatera orodja in z njimi besede razlikujejo. V Volčah, ki imajo veliko ravno polje, poznajo npr. **vozico**, priročni voziček, ki ga pelje en sam človek. Zato lminom pa poznajo le **kareto** za dva človeka, zakaj polja so v grivi. Veliko pa je bil v rabi tudi **oprtnik** (koš za na rame; beseda »koš« v teh krajih ni poznana) in njegova širša izvedba **listnik** za prenašanje listja.

Stara orodja hitro zamenjujejo motorni stroji, konji z vozovi so postali na naših poljih že redkost. Tako tudi stog izgublja svoj pomen kot shramba za vozove, z opuščanjem pridelovanja žitaric pa tudi kot naprave za sušenje. Zato jih bodo začeli ljudje podirati ali prenašati v druge namene.

Bilo bi škoda, če bi popolnoma izgini. Treba bi jih bilo zaščititi vsaj nekaj in z njimi kozolce po poljih kot pričevanja starodavne kmečke kulture.

Risbi narisal VALTER BEVK

Otroštvo je navadno najlepši čas življenja, Košuta je brezskrbnosti posvetil le dve pesmi, v tretji že nastopajo vojaki, v naslednji so vzeli očeta in je padel stric. Sledijo tri otroške izštevke, ki so vse narodnostno pobarvane: Trst, Gorica, Čedad — tri izgubljeni mesta; pet Slovencev sedem strank, a jih je vedno manj; Primorec je ostal tostran meje — »naredimo čezenj križ«; odhajanje po svetu; pevec nas je odpisal, vendar še živimo.

V vencu *Božime* je zbral pesmi o Beneški Sloveniji, izmed katerih je dve priobčil v Pesniškem listu. Nediža je »žila sestradanih«. Vsi Benečani so kaplani Čedermaci in tečejo »z mladostjo iz dolin«, »kaplan, na vekomaj preklet, / je Benečije sin«. V *Večerni molitvi* prosi Starogorsko Devico, »da se naša dolina / ne izsuši, / da naše narečje / ne onemi«. V Beneški narodni je v slogu ljudske pesmi prikazal odhajanje v svet vseh. V *Pismu v doline* kliče bolni sin iz rudnika na pomoč. Matajur je zrasel »iz rudnih solz in smrtnih ur« Benečanov.

V *Prastrahu* se stiske in življenjske težave nadaljujejo in večajo. Večer te vabi z mišjimi pastmi v noč, slediš mu sredi nevarnosti in nisi, »kar si bil še včeraj«, in tudi ne, »kakrašen se ujameš v past«. Hočeš domov, a padeš »v hišo strahov«. »Ti si, ki se vračaš, / ki si in ki te ni«, čakajo te štirje krvniki. Sem se hodi samo umirat, pristanišče je za duhove. Greš za drugimi, »zapisan si času, / jetnik strahu«. V mesečini bežiš, »ali si klavec / ali boš zaklan«.

V zadnjem ciklu *Rob* sta dve pesmi iz Pesniškega lista o Trstu, ki je izgubil cesarski sijaj in je »okraden za jutri«, vendar pa »ta Trst je kot vera, ki ne dogori«. Nikjer ni več »končne postaje... ne živih ljudi«. Sprašuje se, kdo bo še odšel po svetu. Sledita dve razpoloženski sliki in zadnja *Pesem o slovesu*, kjer spet poje o zaznamovancu, sklepa pa pesem z verzoma: »nekdo se tiho nadme sklanja, / nekdo pa skozi mene v temo gre«.

Pričevanje je logično nadaljevanje prejšnjih zbirk, ki so bile izraz mladostne razigranosti in nemira, morja, sonca in Krasa, pozneje ostrega reagiranja na življenjske težave. Z vrnitvijo v Trst je mladost odšla, za pesnika se je začela nova doba, doba zrelosti in očetovske skrbi za sinca v Trstu »brez jutri«, sredi križišč in stikališč svetov, sredi beganja, ob zavesti, da si odpisan ti in tvoji rojaki, in s trpkosti mislijo, da se približuje poslednji odhod. Brezizhodnost Beneških Slovencev je v Trstu občutnejša, kakor je bila v Ljubljani. Iz teh osnov so torej nastale te pesmi, v katerih poje pesnik o sebi in družini, o Benečanih doma in po svetu, o slovenski problematiki in splošnih življenjskih vprašanjih. V njih je polno bivanjske tesnobe, stiske, prastrahu, brezupnega iskanja rešitve, ki je ni videti nikjer. Značilno je, da je iz Pesniškega lista izpustil najbolj optimistično pesem *In vendar* o človeku, ki »na sončni ladji / pod jadrom iz sanj / prihaja človek, / ki smo mislili nanj«; tudi noč že zori »in jutro bo za vse ljudi«. Seveda pa so podlaga teh pesmi Kras in morje.

Tako so pesmi mračne in trpke, nekaki krik v brezup ujetega človeka, ki ne najde rešitve ne zase ne za svoje rojake tostran meje. Napisane so doživeto in prepričljivo in tudi izrazi poudarjajo to razpoloženje, saj se vrstijo besede: strah (7 krat), krik (4 krat), past, pre-

klet, mrak, tesnoba, mrtev, bolečina, rana, stiska, prastrah, prekletstva, ječanje, tema, samota itd.

Pesniški izraz je realistično izbran in kultiviran, metafore so bogate in izvirne, samonikle so zlasti primere in personifikacije, vmes pa so tudi nadrealistične podobe: »Besede so zaznamovan drobiž... grenkejši ko pelin so mrtvi ljudje... (Poletje) zgubljeno stopa kot breja in samotna ovca s plamenečo glavo... Z jutrom greš ko plug, ki me preorje... kot slak med trte se plete glas... Poletje prihaja iz slanih mehurjev z jutrom čez ramo... Glas zeleni ob izviri, kjer strah na besede igra... balkon zori nad mestom kakor sad... besede se spenijo kakor pivo... kaplja vame tesnoba... tesnoba oznanja prihod z rogovi in psi... nam je sonce kakor nož na grlu... na orglice igramo in na rebra, ki se v harmonike nam spremene... razklani čelni jambor skczi nas drsi... burja borjače je vzela v zakup... glasovi znašajo gnezda v ušesih...

Košuta uporablja kitice, različne pesniške figure in skoraj dosledno rimo. Rima pa ni vedno čista, ker pesnik po domačem narečju rima kratke in dolge samoglasnike, npr.: cceán - zamàn, spát - iskát - tát, šli - loví, miš - križ, napréj - kej, je vás - za nàs, poznám - drugàm, nág - prág, priletè - odprè, potí - šli, sléd - nedogled, svetá - dná, dežjà, snegá.

Zbirka dokazuje, da je Košuta človeško in pesniško dozorel in da zna svojo tesnobo izražati v prepričljivih verzih. Vsi niso na enaki višini, z najboljšimi pa sega visoko v današnjo slovensko poezijo.

Milena Merlak

Milena Merlak, žena pesnika in pisatelja Leva Detela, živi od 1960 v Avstriji, zdaj na Dunaju, sodeluje s pesmimi in kratko prozo v zamejskih in zdomskih revijah in pri radijskih postajah Trst, Celovec in Köln. Doslej je izdala pesniški zbirki *Sodba od spodaj* (Trst 1964) in *Beseda brez besed* (London 1968) ter zbirko črtic *Skrivnost drevesa* (London 1969) (glej Mladiko 1969, 39; 1974, 37).

Za božič 1976 ji je založila Mladika v Trstu tretjo pesniško zbirko *Zimzelene luči*, ki obsega uvodni Adventni nagovor in 33 pesmi. Gre za pesmi o cerkvenih praznikih v teku celega leta, ki jih je Merlakova napisala za radio v Trstu, Celovcu in Kölnu. Avtorica pravi v uvodu: »Skušala sem z besedami oživiti, ohraniti tudi za bodoče rodove, del svojih najbolj dragocenih otroških in mladostnih spominov, ko smo doma po mamini zaslugi lepo praznovali vse praznike. Ker sem čutila neuničljivo aktualnost vseh prazničnih skrivnosti, se mi je rodila notranja potreba, da bi prikazala, kakšno naj bo njihovo praznovanje v okviru problemov današnjega časa. Več pesmi pa je nastalo neposredno, iz spontanega pesniškega podoživetja posameznega praznika.«

Pesmi je razdelila v tri cikle. V prvem segajo od adventa do sv. Treh kraljev. Največ jih je o svetem večeru, ker je pač najlepši družinski praznik z vrsto starih običajev. Natančno je opisala nekdanji obred kajenja in blagoslavljanja po vseh prostorih: »V svečanem sprevedu gredo vsi okoli vogala, / mati posodo s kadilom in žerjavico spretno vrti, / prvi otrok nese križ, druga dva

angelca iz porcelana, / oče moli naprej rožni venec, ne enega, vse tri...«. Drugačen pa je sveti večer v vele-mestu: »V zraku nad glavnimi cestami gori tisočero luči, / zvonovi in krone iz žarnic vise visoko nad ljudmi, / izložbe so slavnostno okrašene in nevsiljivo razsvetlje-ne, / vrata so zaklenjena; kupci in prodajalci so že odšli.«

Včasih pa seže preko narodopisnega okvira, ko poje v *Poti k polnočnici*: »Nocoj je sveti večer. / V jaslicah joka lačno dete; / na usta mu boš nastavljal / skodelico lju-bezni. / Vzdignil ga boš v naročje.« Nekaj podobnega je tudi v pesmi *Le trije sveti kralji*: »Med tisoč kronanimi glavami / so le trije sveti kralji, / trije pravični nese-bični vladarji / svoje mogočne prestole zapustili, / iz pozlačenih nosilnic izstopili, / žezlo moči postavili v kot, / se sami in peš podali na pot, / da bi se Odre-šeniku sveta poklonili.«

Drugi ciklus sega od Cvetne nedelje do Vnebohoda. Spet je najprej zajela butare in druge običaje velikega tedna in jih podala z realistično natančnostjo, na kmetih in v mestu. Veliki petek ji navdihuje misel: »Kjerkoli bčš hodil, kamorkoli boš prišel, / svojemu Velikemu petku, samoti in smrti ne boš ušel. / Takrat se spomni, zakaj Križani na razpotju visi, / zakaj je vresje rdeče kot drobne kaplje krvi.«

V tretjem ciklu so pesmi od Binkošti do Vseh svetih. Tukaj je spet natančno poustvarila procesijo na praznik sv. Rešnjega Telesa: »Med pokanjem možnarjev, po va-ških poteh, / ki jih ob robu lipove in brezove veje krase, / telovska procesija praznično pevajoč se pomika...«. In po-tem Vsi sveti: »Življenje in smrt, smrt in življenje, / dva stalna sopotnika, dva pogosta nasprotnika, / si na vse svete podasta zlatorumeno krizantemo.« Na koncu zadnje pesmi razlaga naslov knjige: »Na koncu poti ni na svetu nobenega križišča, / ne moreš naprej ne nazaj, na no-beno stran, / bitje srca ne doni več v temnem predoru telesa, / le duša, duša išče naprej ZIMZELENE LUČI, / zimzelene luči so božje in kažejo v nebesa.«

Gre torej za zbirko priložnostnih pesmi o praznikih, ki so dali pesnici več snovnega bogastva in narodopisnih običajev kot pa resničnega notranjega podoživljanja. Zato so opisi lepi, realistični, nazorni, le redko pa sežejo pre-ko tega. Verzi so navadno dolgi, vsak obsega zaokroženo misel. Uporablja kitice, rimo in druge pesniške figure, ki dajejo pesmim večjo pripovednost, a večkrat tudi pridi-garski ton. Kljub vsemu pa je v pesmih dosti življenja narave, polj, travnikov, družin, običajev, odmevajo pa tudi sodobni problemi: onesnaženje narave, lov za udcbjem, vojska na Bližnjem vzhodu itd.

(dalje)

eneoceneoceneoceneoceneocene

Balkan v avstrijski kulturi

Sredi julija prireja štajersko me-stece Fehring v avstrijskem Porabju, na tromeji med Avstrijo, Madžarsko in Jugoslavijo, nedaleč od slovenskih prekmursko-porabskih vasic pri ma-džarskem Monoštru, »Fehringške kulturne dneve«.

Že lansko leto je v Fehringu povzročila precejšnjo pozornost literar-na diskusija o »duhovnih značilnostih panonskega prostora«, katere so se udeležili tudi jugoslovanski pisatelji. Zato ne začudi, da so prireditelji uvr-stili letos v spored kot centralno li-terarno prireditev pogovor o »Balkanu v avstrijski kulturi«. Dr. Max Demeter Peyfuss, urednik avstrijske revije za vzhodna vprašanja »Osthefte« in pred-stojnik avstrijskega Vzhodnega in Ju-govzhodnega instituta na Dunaju, a tudi pesnik, esejist in prevajalec, je na kritičen način v uvodnem preda-vanju osvetlil izredno močni vpliv Balkana na avstrijsko politično in du-hovno življenje. Ta vpliv je, kot je pokazala diskusija za okroglo mizo, na kateri so sodelovali pisatelji Vin-

tila Ivanceanu, Josef Dirnbeck, Max Peyfuss in Lev Detela, bil zelo mo-čan celo v avstrijski literaturi, na pri-mer v Dorderejevih fatalističnih in fantastičnih romanih, v ironično-sku-rilnih maškaradah in sanjarijah Herz-manovsky-Orlanda, v idilično-šegavi daljni deželi »Magrebiniji« Gregorja von Rezzorija. Posebno pozornost so diskutanti posvetili tudi sami litura-turi na Balkanu, med drugim Andri-čevemu obravnavanju »temne in fa-talistične bosanske problematike«, a tudi filozofsko in metafizično uteme-ljenemu umetniškemu svetu sodobne-ga bosanskega pisatelja Meša Seli-movića, avtorja tudi v nemščino pre-vedene knjige »Derviš in smrt«. Pro-blem Balkana se je iz polteme raz-ličnih mnenj in prepričanj razodel kot nadvse obširen in težaven pojem, ki ga je mogoče osvetliti z različnih strani. Na eni strani se je pojavilo mnenje o skrivnostnem, orientalskem, turškem, divjem in nepreračunljivem Balkanu, na drugi strani pa je pred očmi številnih poslušalcev vstala sli-

ka humanega, v usodi kljub različno-sti povezanega, senzibilnega, duhov-no in filozofsko nadvse razgibanega Balkana, ki ni nikoli sprejel le vpli-vov od drugod, od zunaj, temveč je tudi vplival na obdajajoči ga sosvet, na Vzhod, na Bizanc, na turško ce-sarstvo, a prav nič manj tudi na Av-strijo, ki je nekoč gospodovala nad deli njegovega ozemlja.

V Fehringu so bili letos tudi za-nimivi literarni večeri, na katerih so nastopili pravkar omenjeni avtorji, medtem ko je domačo »štajersko« problematiko obravnavalo predavanje profesorja Walterja Kainza o nareč-ni štajerski literaturi. Predvsem je za-sluga požrtvovalnega fehringškega žu-pana Hansa Kampela, da so kulturna srečanja v mehki gričevnati pokrajini ob reki Rabi, še skoraj turistično ne-odkriti, z lesenimi mlini, štokrkjami, panonsko otožnostjo, tako plastično zaživela. Prav bi bilo, da bi se te po-vezovalne prireditve, na katerih se je vedno znova oglasila beseda o spo-štovanju drugih kultur, jezikov, naro-dov, na katerih je vedno znova zma-galo mnenje o »odprtih mejah«, tudi naslednje leto nadaljevala. L. D.

Revijski tisk na nemškem jezikovnem prostoru razmeroma pogosto poroča o literarnem dogajanju v Jugoslaviji. Znano je, da je v zadnjih letih izšlo tudi več antologijskih izdaj jugoslovenskih književnosti v nemškem prevodu, ki so informacije o kulturnem dogajanju v Jugoslaviji vsaj delno razširile. Pred kratkim pa je avstrijska literaturna revija DAS PULT, ki objavlja predvsem primere novih literarnih načinov, v letošnji 44. številki objavila prevode pesmi slovenskih, hrvaških in srbskih pesnikov. Od Slovencev so zastopani Edvard Kocbek z dvema pesmima v prevodu Ine Jun Broda, Dane Zajc z dvema pesmima v prevodu Ine Jun Broda in Petra Kerscheta, medtem ko je natisnjen tudi po en prevod pesmi Petra Levca, Kajetana Koviča in Vena Tauferja, a tudi več pesmi Srečka Kosovela, ki jih je prevedel Wilhelm Heiliger. Prepesnjena sta tudi hrvaški pesnik Milivoj Slaviček in Srb Mirko Magarašević.

Tudi v pravkar izšli novi dvojini številki mednarodne kulturne revije PANNONIA za prvo polletje 1977, ki izhaja v Avstriji, se ukvarja prispevek prominentnega mlajšega literarnega zgodovinarja frankfurtske univerze Franza Friedricha Hackla s slovenskim literarnim ustvarjanjem. Hackel namreč ocenjuje razpravo graških slavistov, univerzitetnega profesorja Stanislausa Hafnerja in univerzitetnega asistenta Ericha Prunča, o literaturi manjšin v današnji Avstriji, ki je izšla v obširni knjigi o sodobni avstrijski literaturi, ki jo je izdala züriška založba Kindler. Oba avtorja razpravljata v pričujočem prispevku o literaturi narodnih manjšin v Avstriji, predvsem o slovenski avstrijski literaturi, delno pa tudi o hrvaškem slovstvu na Gradiščanskem. V isti številki revije PANNONIA je objavljen tudi esej o knjigi o klopotcih v mehki vinorodni obmejni pokrajini na Štajerskem v Avstriji, v Sloveniji in v madžarskem Porabju. Znano je namreč, da je Leopold Kretzenbacher pri münchenskem založniku dr. Rudolfu Trofeniku objavil knjižico o posebnostih spodnještajerskih ptičjih strašil-klopotcev.

Nova številka mednarodne revije PANNONIA objavlja seveda še številne druge prispevke o kulturi na pa-

nonskem prostoru. Deszo Tandori poroča na primer o prevodu literature velikega avstrijskega pisatelja Roberta Musila v madžarščino, medtem ko je Max Demeter Peyfuss priobčil esei o pokojnem romunskem pisatelju Anatolu Baconskem, ki je izgubil življenje pri letošnjem potresu v Romuniji. Mnoga dela Baconskega, ki se je zadnji čas mudil kot pisateljski gost tudi v Zahodnem Berlinu, so prevedena v nemščino. Stefan Horvath poroča o petih novih filmih, ki prihajajo iz Prage, medtem ko Margit Pflagrner piše o književnosti nemške manjšine v Romuniji. Seveda so v reviji PANNONIA objavljeni še številni drugi zanimivi prispevki, ki jih poživlja in utemeljuje tudi številni slikovni material.

LEV DETELA

DRUŽINSKA VZGOJA

Ob začetku letošnjega leta je prišla iz tiskarne nova knjiga dr. Rudolfa Hanželiča, duhovnika, ki deluje v Argentini, z naslovom **Družinska vzgoja**. V uvodu sam piše: »Ta knjiga ni kaka druga izdaja one, ki je bila dotiskana in uničena ob prevratu leta 1945. Takrat sem pisal za povsem drugačne razmere, kot so te, v katerih živimo. Danes je tudi vzgoja v družini veliko težja in je treba reševati mnoge, v domovini nepoznane probleme in težave. Zato je delo nujno drugačno in veliko obsežnejše. Prav radi tega mora iziti v dveh knjigah.«

Ta knjiga obsega 258 strani manjšega formata, razdeljena pa je na deset poglavij, ki govorijo o splošnih vzgojnih problemih; druga knjiga bo obsegala duševni in telesni razvoj mladih v različnih življenjskih obdobjih.

Avtor se je rodil leta 1905 v Ormožu, že pred vojno pa je bil zelo aktiven v mladinskih organizacijah, za katere je tudi veliko pisal. **Slovensko dušno pastirstvo** v Argentini mu je leta 1974 založilo knjigo **Naše življenje**, zdaj pa omenjeno knjigo. Sliko na platnici je narisal Stane Snoj.

I. J.

EDVARD ŽERJAL

Minister za delo Tina Anselmi je med umestitvenim zasедanjem novega upravnega odbora zavoda za socialno skrbstvo INPS podala vznemirljive izjave. Italijanski sistem socialnega skrbstva je na robu stečaja.

Te izjave pa niso prav nič presenetile tiste, ki dobro poznajo stroj, po katerem je urejen sistem socialnega skrbstva v Italiji in ki vedo, da se izenačenje pokojnin v primerih, kadar se izvaja po avtomatskem postopku, odvija v neustavljivem geometričnem zaporedju. Če predvideva INPS-ov proračun primanjkljaj pri upravi pokojninskih skladov za samostojne delavce v višini 2.114 milijard že za leto 1977, je moč domnevati, da bo leta 1978 zadevni primanjkljaj že trikrat večji ter da bo v naslednjih letih zavzelo stopnjevanje višine primanjkljaja še vznemirljivejši obseg.

Že za leto 1979 je namreč moč predvideti, da se bo morala uprava pokojninskih skladov boriti z velikimi težavami, medtem ko bodo v letu 1980 pasivne postavke v računih daleč nadkrilile aktivne. Število oseb, ki bodo imele pravico do polne pokojnine, se bo namreč, kot vse kaže, do leta 1980 zvišalo za 200 do 300 tisoč. Vsem tem bo moral INPS izplačati trinajstkrat na leto 80 odstotkov plače. Poleg tega bodo čez tri ali štiri leta zneski vseh drugih pokojnin (pripadajočih vsaj 12 milijonom upravičencev) znatno višji zaradi avtomatskih poviškov, ki so jih postali deležni upokojenci s priključitvijo pokojnin na dinamiko premične lestvice in na dinamiko plač. Če upoštevamo poviške, ki so predvideni za leto 1977, bi se morale minimalne pokojnine dvigniti povprečno za 13 do 18 odstotkov, srednje in višje pokojnine pa za 6 do 7 odstotkov.

Če se ne bo spravilo sistema socialnega skrbstva v red in če ne bodo na merodajnih mestih temeljito razmislili o tem, kar je potrebno ukreniti za ozdravitev INPS-ovih financ, potem čez tri leta INPS ne bo mogel več izplačevati pokojnin, ker ne bo imel zato potrebnih sredstev.

čuk na obelisku

ČUKOV SLOVARČEK

1. **SVOBODA:** jamči jo ustava prav vseh držav. V množini: **SVOBODE**, to je svoboda besede in vere, svoboda pred pomanjkanjem in strahom: jih jamči celo Karta človečanskih pravic.
2. **DISIDENTI:** čudaki, ki mislijo o svobodi in svobodah malo drugače kakor državni organi.
3. **SVOBODNE RADIJSKE POSTAJE** se tako imenujejo, ker so svobodne pred sindikalnimi organizacijami.
4. **ENOSMERNNA ULICA:** po njej je promet dovoljen samo v eno smer. Tudi v enosmernih državah niso vse ulice enosmerne.
5. **STRANKA:** odjemalec, klient; **POLITIČNA STRANKA:** združenje odjemalcev, klientov.
6. **IZOBRAŽENEC:** kdor je dolgo let plačeval šolske pristojbine.

RAZPIS

1. Revija Mladika razpisuje

VI. literarni natečaj

- za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo da bi dela odražala življenje, delo in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije.
2. Na razpolago so sledeče nagrade: Prva nagrada: 50.000 lir. Druga nagrada: 30.000 lir. Tretja nagrada: 20.000 lir.
 3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov **MLADIKA**, ul. Donizetti 3-I, 34133 TRST, do 31. decembra 1977. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj

pisma pisma pisma pisma pisma

delovno mesto na šolskem skrbništvu. Tudi zamenjan ni bil, to mesto so namreč enostavno odpravili. Prav tako odpade seminar za slovenske šolnike, ki so tako izgubili še eno priložnost za boljše spoznavanje slovenske kulture in zgodovine. Morda je Beno Zupančič prav zato izkoristil zadnji seminar, da je na otvoritvi solil politično pamet tržaških šolnikov in jih prepričeval, kako je pluralizem nekaj zastarelega, ki da ga bomo zavrgli tudi na Zahodu...

V pristnem duhu Osima bi morala biti uvedba dosledne dvojezičnosti na županstvu v... Doberdobu. Zgleda, da so to sklenili, preden je prišlo do pobratenja s krajevno skupnostjo v Prvačini, da ne bi Vipavci napačno sklepali, da je Doberdob povsem slovenska občina.

Osimo bi tudi utegnil biti odgovoren za nadaljnjo okrnitev avtonomije na Radiu Trst. Ravnatelj za govorjene sporede dr. Poštovan je namreč odšel v pokoj. Zamenjava ni predvidena.

Uradni list SR Slovenije je objavil prepoved gradenj na ozemlju sežan-

bodo v posebnem spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. prof. in kritik Martin Jevnikar, odgovorni urednik revije Marij Maver, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavec in pesnica Ljubka Šorli-Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1978. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

ske občine, ki je namenjeno prosti coni ob meji. To je brez nikakršnega dvoma zares Osimo...

(sledi podpis)

TRIDESETLETNICA

Sredi septembra se je 250 kulturnih delavcev zbralo v Kanalu ob Soči. Prišli so iz Slovenskega Primorja in iz zamejstva. Namen je bil proslaviti nekaj imenitnega, saj tako število predstavlja že pravi parlament, slovesno vzdušje pa naj bi še posebej poudaril tudi koncert Slovenske filharmonije. Za kaj pa je bilo to zborovanje? Pred tridesetimi leti se je Primorje pripojilo domovini in ta dogodek so hoteli počastiti z omenjenim zborovanjem v Kanalu. To so tudi napovedali na začetku poletja, a kaj, ko je potem prišel namig (morda tudi ukaz), da tega pač ne gre proslavljati tako na glas. Tako se je 250 kulturnih delavcev zbralo v Kanalu ob Soči, ne da bi pravzaprav dobro vedelo čemu. Tudi za to je kriv Osimo?

L. B.

»IL PICCOLO«

Pol stoletja je družina Alessi izkoriščala PICCOLO za netenje protislovenskega sovražstva in si je s tem nakopala zgodovinsko odgovornost. Zdaj je okroglih šest milijard zadoستovalo, da se je Chino Alessi odpovedal temu zloglasnemu sredstvu, ki mu je tako zvesto služil. Pa Tržačani mu izdajstva niso zamerili in so mu v slovo pisali ganljiva pisma... Za svoj zadnji uvodnik si je, v opravičilo, izmislil še zadnjo laž in zapisal, da je z novimi lastniki prišel v nepopravljiv ideološki spor... Kakorkoli že, za njim se ne bomo jokali,

R. D.

—o—

LISTNICA UPRAVE

PODPORNO NAROČNINO sta nakazala Mira DOBOVŠEK iz Ljubljane ter Ezio MARTIN iz Pinerola. Za **TISKOVNI SKLAD MLADIKE** so darovali: N.N. iz Sovodenj 1.000 lir, N.N. iz Ljubljane 500 ND, družina Petaros 10.000 lir namesto cvetja na grob pok. Antonije Parovel. Vsem iskrena zahvala!

zasmehindobrovoljozasm

Mož in žena sta bila že na tem, da bi postala žrtve brodoloma, a sta se le rešila. Znašla sta se čisto sama na majhnem otoku. Mož brž prižge cigareto in vzdihne: »Hvala Bogu, samo da sva si življenje rešila!«

»Da, hvala Bogu,« je hvaležno potrdila žena, nato pa: »Oh, kot ponavadi, že spet mečeš čike okrog sebe!«

* * *

Star lopov v Teksasu ponovno stoji pred sodnikom, obtožen goljufije.

Sodnik: »Povejte mi, ste sploh kdaj zaslužili en sam dolar na pošten način?«

»O, ja, sem,« reče lopov.

»Kdaj pa je bilo to?«

»Ko sem dal svoj glas za vas pri zadnjih volitvah!«

* * *

Zelo slaven psiholog na vse načine podčrtava ženske vrline, njeno lepoto, čar, tenkočutnost.

»Ja, kako pa da ste neporočeni, ko imate tako dobro mnenje o ženskah?« so ga vprašali.

On pa: »Kaj vi skočite v reko, kadar ste žejni, oprostite?«

* * *

»Mama, kaj se je tebi kdaj zgodilo, da bi zalotila očka s kakšno drugo žensko?«

»Bodi no pametna, saj vidiš, da je še živ!«

* * *

»Kaj pri Mišku res točijo tako dobro vino?«

»Res, res. Rečem ti, če bi se ga napil, da bi umrl, pa te ne bi nič glava bolela.«

Dva se pogovarjata o poroki.

»Veš — pravi prvi — jaz nisem v principu proti poroki, toda najti bi moral lepo ženo in dobro gospodinjco.«

»Seveda, jaz tudi, a kaj ko pri nas to ni dovoljeno!«

»Kaj ni dovoljeno?«

»Imeti dve ženi.«

* * *

Na zelo zaprašen profesorjev avtomobil je dijak napisal s prstom: Ne obupaj, saj bo kmalu deževalo!

* * *

»Zobno kremo, prosim!«

»Katero naj dam?«

»Pa ne vem...«

»Torej glejte, tale utruje čeljusti, ta ima tako dober duh, pri tej dobite zraven še darilce, tista ima številko za zrebanje, tale je prav zanesljivo prebavljiva...«

»Oprostite, kaj za čiščenje zob nimate nobene?«

* * *

Razumevajoči oče.

»Veš, očka, ko sem šel včeraj z zaročenko na sprehod, sem ji kupil lepo ogrlico in enako zapestnico. Potem sem jo spremil domov. Misliš, očka, da bi jo bil pri vratih moral objeti?«

»Mislim, da ne, sinko, mislim, da si zaenkrat kar dovolj napravil zanjo.«

* * *

Tri priletne gospe stojijo v nabitem avtobusu. Mladenič vljudno vstane in pravi:

»Prosim, naj izvoli sesti najstarejša!«

Nobena ne sede in mladenič se znova vsede.

Slovenska prosveta - Trst
in Zveza slovenske katoliške prosvete - Gorica

RAZPISUJETA

tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1977. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije. Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, vialo XX Settembre 85.

Dva prijatelja se pogovarjata o zobobolu.

Prvi: »Dokler sem buden, še nekako prenašam, a ko ležem, se mi zdi, da so mi zobje napovedali najbolj krvavo vojno.«

Drugi: »Res je, ti bi zaspal, zobje pa se do kraja zbude.«

Prvi: »Kaj se tudi vam tako dogaja?«

Drugi: »Ne, ne. Zdaj že dober čas ne več, odkar ne spimo več skupaj.«

* * *

Škot gre s svojo zaročenko v kino. V odmoru si kupi sladoled in ga potem z vso slastjo použiva.

»Je dober?« vpraša dekle.

»Odličan,« odvrne Škot, »lahko ti je žal, ker si ga nisi kupila.«

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsic

Anton Korsic

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757